ČASOPIS ČS. HOUBAŘŮ

Mykologický sborník

NSP
RAM
MM

ROČNÍK XXXVI. • V PRAZE V SRPNU 1959 • ČÍSLO 5.—6.

Obsah č. 5—6.

a) **Články ze systematické a všeobecné mykologie.**

Od str. 65 do str. 71. J. Kunert: Houby v jeskyních a dolech. Igor Fábry: Ako určiť rod lupenatej huby? (Dokončení.)

b) **Výzkum a pozorování hub rostoucích v ČSR.**

Od str. 71 do str. 75. Dr. Ladislav Hanuš: Bedla vysoká (Lepiota procera Scop. Dr. F. Smotlacha: Modrák čili koloděj — kolář — Boletus luridus Schaeff. (Str. 72.)

c) **Houby a jejich využití.**

Od str. 75 do str. 81. Milada Dvořáková: Obliba masáku. Leo Rýznar: Zkušenosti z kuchyně. J. Jánský: Čirůvka dvojbarvá. MUDr. N. Stančev a K. Balabanov (Sofia): Houby z lékařského hlediska. (Str. 78).

d) **Houby škodlivé a jedovaté.**

Od str. 81 do str. 84. Jan Kvapil: Jak působí uvařený nebo usmažený satan. L. M. Růžička: Much. hlíznatá nebo zelená? Josef Chmelíček: Je uvařený satan jedlý? Eduard Borovský: Kontrola nejedlosti čirůvky mýdlové — Tricholoma saponaceum.

e) **Různé.**

Od str. 84 do str. 95. Ant. Otáhal: Lidová jména na Ostravsku. Ol. Nováček a V. Albertýn: K článku M. Korandové. Josef Chmelíček: Ještě jednou kovář a kolář. (Str. 85.) Anton Preinfalk — Vídeň: Pýchavka obrovská. Dr. L. Hanuš: Veselé a sportovní houbaření. Jindřich Vochozka: A přece jsem houbařil... F. Bříšková: Jak jsem si vyléčila anginu. Dr. L. Hanuš: Bříza. Ant, Oktábec: Čtyřicet let „Mykol. sborníku" CCsH. (Dokončení.) Symposium o antibiotikách — Ing. Sm. Výstavy hub v ČSR (Botaničeskij žurnal Akad. věd SSSR). — V K — J. Jarmiš: Úspěch pošt. známek s obrázky hub. Milada Dvořáková: Staroruská pohádka o houbách. Dr. L. Hanuš: Brusinky.

f) **Spolkové zprávy.**

Str. 95—96. Památce Čeňka Dvořáka — J. Miškovský. Činnost Mykol. klubu ROH-Gumokov.

Содержание № 5—6.

a) **Систематика и общая микология.**

Ярослав Кунерт: Грибы произрастающие в пещерах и шахтах. — Игорь Фабри: Как определять пластинчатые грибы. (Продолжение.)

b) **Исследование и изучение грибов, произрастающих в ЧСР.**

Др. Ладислав Гануш: Гриб зонтик.

c) **Грибы и их использование.**

Л. Ризнер: Кулинарный опыт. — Мед. др. Н. Станчев и К. Балабанов (София): Грибы с медицинской точки зрения.

Foto na první straně obálky: Čirůvka nahloučená — Tricholoma aggregatum (Schff.)

ODBORNÝ LIST ČS. MYKOLOGICKÉ SPOLEČNOSTI V PRAZE
ACTA SOCIETATIS MYCOLOGICAE ČECHOSLOVENICAE
Redigují: RNDr Jiří Hlaváček (vedoucí redaktor), RNDr Miroslav Pulchart, Vladimil Kedyk, Ing. Miroslav Smotlacha a Dr Robert Vávra

a) Články ze systematické a všeobecné mykologie

J. Kunert:

Houby v jeskyních a dolech.

Ярослав Кунерт: **Грибы произрастающие в пещерах и шахтах.**

Jaroslav Kunert: **Mushrooms in caves and pits.**

Neprozkoumaný svět krasového podzemí lákal odedávna přírodovědce k vždy novým výzkumům. Nebyli to však jen nadšenci speleologie, kteří zasvětili svá bádání jeskyním. Brzy po nich projevili zájem o podzemní prostory i biologové, kteří zde našli nové vděčné pole pro výzkum. V čele těchto bádání šli zoologové, kteří do dnešní doby prozkoumali a popsali celé bohatství podzemních forem živočichů. Mnohé z těchto forem jsou nesmírně zajímavé svým způsobem života a přizpůsobením neobvyklým podmínkám, mají velký význam pro biologii obecnou a jsou nezřídka živoucím potvrzením vývojové teorie.

Mnohem méně si v minulých dobách všímali podzemí botanikové. Snad to byla právě nepřítomnost zelených rostlin, která badatelům zdánlivě nedávala velké možnosti. Brzy se však objevily i botanické studie z jeskyň, podzemních staveb (sklepů, katakomb) a z dolů, kam vedly výzkumy cíle praktické. Dnes tvoří nauka o temnostní floře již celý vědní úsek.

První práce o houbách v dolech známe již ze století osmnáctého. Sám Linné uvádí ve svých spisech podzemní formy hub. První závažné studie uveřejnil pak Rakušan J. A. Scopoli, jenž zkoumal floru uherských dolů. Jeho práce měly značný ohlas a získaly mu řadu následovníků. Z těchto vynikl zejména Humboldt (1793) a Hoffman, jenž vydal krásný atlas podzemní flory (Hoffman 1811). Devatenácté století znamenalo pak další rozvoj bádání. Objevily se nové práce z dolů, z pařížských katakomb a též rozsáhlý kras dalmatský i francouzský byl podkladem pro mnohé výzkumy. Až do poloviny XIX. století nesl se výzkum, vedený hlavně botaniky německými, směrem přísně systematickým. Podzemní formy byly exaktně popisovány a označeno tak množství nových druhů i rodů hub. Obrat znamenají práce De Candolla, Montagnea, Cazina, Charneaux aj., kteří se s úspěchem pokusili vnést do studia hledisko dynamicko-biologické. E. Fries (1861) pak dokázal řadou pozorování a pokusů, že většina druhů, zařazovaných do nových rodů Byssus, Ozonium, Hypha, Rhizomorpha apod. jsou jen monstrózní nebo neplodné formy povrchových druhů, vznikající vlivem neobvyklých podmínek. Ke konci minulého století počet příspěvků dále roste. Zajímavé je, že první studie, která se zabývá nikoli houbami, ale

zelenými rostlinami v předsíních jeskyň, vychází až před r. 1900 ve Francii. Jeden z nejdokonalejších sborníků o podzemní vegetaci vydal na základě dlouholeté práce J. Maheu (1906). Do dnešní doby se pak literatura dále rozrůstá. Výzkumům jsou dnes podrobovány nejen podzemní prostory evropské a severoamerické, ale i po této stránce velmi zajímavé jeskyně a doly v krajích tropických.

U nás se poprvé zmiňuje o podzemní vegetaci v Moravském krasu J. Wankel ve svých „Bilder aus der Mährischen Schweiz" (1884). V r. 1899 pak vyšel ve Vesmíru článek K. Absolona, v němž autor upozorňuje na vděčnost studií biospeleologických. Skutečně poté naši botanici věnovali pozornost Krasu, zejména propasti Macoše. Podrobnou studii vydal pak F. Straňák (1908), jenž prozkoumal houby jeskyň Sloupsko-Šošůvských. Velmi závažná je i publikace A. Piláta „Mykoflora dolů příbramských" (1927). Obě poslední práce přinášejí též obšírný soupis literatury. Vegetačními poměry Moravského krasu zabývali se v řadě příspěvků také J. Podpěra, J. Šmarda, Hoffman, Müller, Z. Šeda — J. Šedová aj.

Všimněme si nyní blíže, po stránce morfologicko-fysiologické, jeskynních hub. Vedle bakterií a vzklíčivších náhodně zavlečených semen vyšších rostlin (odsouzených ovšem k zániku) jsou houby takřka jedinými rostlinnými obyvateli jeskynních temnot. Jako organický substrát jim zde slouží splavené rostlinné zbytky, a to především dřevo. Jsou to např. větvičky, šišky a různá dří, usazená vodou, ale hlavně dřevěné vzpěry, žebříky, zábradlí apod., které sem umístil člověk. Rozkladu houbami ovšem neujdou i jiné nahodilé zbytky lidského působení — krabičky od zápalek, lepenka, provazy, řemínky, různé hadříky. Zvláštním substrátem je pak netopýří trus, jehož vrstvičky pokrývají plísně, zejména z rodu Mucor. Jak odpovídá poměrnému zastoupení substrátu, mají tedy v jeskynní mykofloře převahu vyšší dřevokazné houby.

Původ těchto hub je třeba hledat v blízkém okolí na povrchu. Většina dřeva sem dopravovaného je již nakažena a další nákazu způsobují spory, roznášené vzdušnými proudy a člověkem samým. Neexistují zatím žádné druhy čistě jeskynních hub (na rozdíl např. od hmyzu), které by se na povrchu nevyskytovaly. Rostou zde druhy, nalézané i jinde na místech temných a vlhkých. Poměrné zastoupení jednotlivých druhů i celý způsob jejich života jsou však zde podstatně změněny neobvyklými podmínkami. Je to především naprostá temnota ve vnitřku jeskyň, dále poměrně nízká teplota, která kolísá jen o několik stupňů kolem průměrné roční teploty (u nás 5—10° C), vzdušná vlhkost blízká 100 % i vysoká vlhkost substrátu. Nemůžeme pominout též stálé průvany v určitých místech a naopak možný nedostatek kyslíku v odlehlých puklinách a snad i jiné vlivy, jako vysoký obsah vápníku ve vodě.

Snad nejvýrazněji se projevuje nepřítomnost světla. Ačkoli houby nejsou na světle zdaleka tak závislé jako rostliny zelené, nemohou se ve velké většině úplně a typicky vyvíjet v naprosté tmě. Tak zejména nedostatku světla lze přičíst jev u podzemních hub velmi častý, etiolizaci. Etiolované formy (typické zvl. u Lentinus, Coprinus, Mycena sp. div.) mají značně prodloužený třeň a redukovaný klobouček. Protažení třeně se neděje zvětšením počtu buněk, ale jejich několikanásobným prodloužením. Chybí zde zřejmě utvářecí a brzdivý vliv světla na růst, jenž platí pro všechny rostliny. Protažené třeně jsou tenké, většinou se sklánějí vlastní tíhou, ba rostou i zcela svisle dolů. Je-li však vytvořen klobouček, je vždy třeň pod ním zpětně zakřiven, takže rouško je obráceno dolů. Nastává zde tedy aktivní změna geotropismu. Celkově můžeme říci, že největší změny postihují právě orgány reproduktivní. Především valná část podzemních hub ani náběhy nevytváří, ale vyskytuje se jen ve formě různých plstnatých i blanitých povlaků a daleko se rozlézajících rhizomorf. Útvary povrchového mycelia jsou v podmínkách extrémní vzdušné vlhkosti a stálé teploty velmi bohatě vyvinuty. U jiných hub zastavuje se tvorba plodnic na stadiu uzlíků na podhoubí, nebo se vytváří jen kulovité zhuštěniny a různé výrůstky. Opět jiné, např. Lentinus lepideus, vytvářejí jen etiolované, i několik dm dlouhé třeně bez kloboučků, často se parohovitě větvící. Konečně i tam, kde se klobouček vytvoří, podléhá značným deformacím. Tak se někdy ztrácí třeň a klobouček se stává přisedlým, jindy pozorujeme srůst po skupinkách. Někdy se dokonce vytváří rouško na morfologicky horní straně (sám jsem to pozoroval u přisedlé formy Gloeoporus adustus z Moravského krasu, jeskyně Ochozské; Straňák 1908 popisuje lamely na horní straně kloboučku u Lentinus suffrutescens). Kromě několikanásobného zmenšení klobouku oproti formě povrchové najdeme někdy i nápadně zdvižené okraje. To může jít tak daleko, že se okraje nahoře setkají a celek se podobá duté kouli (Naucoria tenax — Straňák 1908). Morfologické změny však zasahují i rouško samo, mění se jeho anatomická stavba a v řidších případech je hymenium zřetelně vytvořeno, ale je sterilní. Záleží ovšem též na druhu houby, jak dalece je reprodukce narušena; chorošovité jsou změněny méně, než morfologicky diferencovanější lupenaté. Tak Fomes marginatus vytváří v podzemí téměř zcela normální plodnice.

Ke vlivům, brzdícím reprodukční schopnosti jeskynních hub, patří nejen nedostatek světla, ale patrně ve značné míře i extrémní vlhkost (to potvrzují i zkušenosti s pěstováním dřevokazných hub in vitro). Tytéž vlivy naproti tomu podporují značně prostý růst a také tvorbu vegetativních spor, konidií, jež se někdy vytvářejí v celých ložiscích.

Konečně zaslouží zmínky i částečná nebo i úplná ztráta pigmentu u jeskynních hub, které jsou pak ve velké většině čistě bílé nebo jen slabě zbarvené do žluta, hněda či růžova. Tento jev se připisuje nedostatku světla a též stálé nízké teplotě, jak potvrzují i některé pokusy laboratorní. Na vyvinutých myceliových útvarech byla též, i když ne často, pozorována fosforescence. V místech, kam proniká ještě nepatrné množství světla od vchodu, pozorujeme pravidelně značné positivně fototropické zakřivení. Zakřivení způsobují i stálé průvany v úžinách, a to ve směru pohybu vzduchu. Je těžko říci, jde-li o fysiologickou reakci či o pouhý vliv tlaku.

Zbývá nám ještě ukázat, jak rostou a utvářejí se houby v jiných podzemních prostorách. Tak např. v dolech nacházíme podmínky dosti obdobné. Značnější odchylkou je vysoká teplota (až 30^0 C) a zvýšený tlak vzduchu ve spodních patrech. V úvahu nutno vzít i velká množství dřevního substrátu, menší vzdušnou vlhkost, jiný minerální podklad a také značné zásahy člověka (srv. jen snahy o impregnaci důlního dřeva). V souvislosti s tím pozorujeme zde bohatší mykofloru jak po stránce kvalitativní, tak i kvantitativně. Zvláštností teplých pater dolů je výskyt zavlečených subtropických druhů, které se u nás na povrchu nenacházejí (Pilát 1927). O morfologicko-fysiologických změnách důlních hub platí zhruba opět totéž, co bylo již načrtnuto výše.

Jako přechod k obvyklým povrchovým lokalitám se nám pak jeví sklepy, studně, skleníky a jiná vlhká místa se stálejší teplotou a slabým osvětlením.

V bádání o houbové floře podzemních prostor všech typů otevřelo se mykologii nové vděčné pole působnosti. Zde právě příroda koná za nás pokusy, jimiž nám odkrývá nové stránky životních dějů. Jsou proto všechna pozorování z tohoto oboru pro hlubší pochopení života hub a jejich závislosti na vnějších podmínkách velmi cenná.

Literatura

Scopoli J A. (1760): Flora Carniolica exhibens plantas Carnioliae indigenas. Vindobonae 1760. — Scopoli J. A. (1772): Dissertationes ad scientiam naturalem pertinentes. Plantae subterraneae descriptae et delineatae. Pragae. — Humboldt F. (1793): Florae Fribergensis specimen plantas cryptogamicas praesertim subterraneas exhibens. Berolini 1793. — Hoffmann F. (1811): Vegetabilia in Hercyniae subterraneis collecta, Norimbergae 1811. — Fries E. (1861): Distribution géographique des Champignons. Ann. des Sc. nat., 1861, XV, P 10. — Maheu J. (1906): Contribution a l'étude de la flore souterraine de France. Ann. des Sc. nat., botanique, t. III, 9e série. Paris. — Straňák F. (1908): Studie o temnostní floře jeskyň Sloupských. Věstník král. čes. spol. náuk, 1908. Praha. — Pilát A. (1927): Mykoflora dolů Příbramských, Sborník ČSAZ, II/29), 1927. Praha.

Igor Fabry:

Ako určiť rod lúpenatej huby?

Игорь Фабри: Как определять группу пластинчатого гриба?

Igor Fabry: **How to identificate the gill-bearing fungi.**

(Dokončení)

Pre prípady, kde v charakteristike rodu nebolo poukázané na rozlišovacie znaky toho rodu, s ktorým môže byť prípadne zamenený, tieto znaky nižšie uvádzam:

1. Camarophyllus: Klobúk neslizký, trama lúpeňov zv. nepravideľná, len výnimečne bilaterálna, bez závoja.
   Limacium: Klobúk za vlhka slizký, trama vždy bilaterálna, závoj sliznatý.
2. Camarophyllus: Lúpene riedke, tlsté, trama nepravideľná, noha dolu zv. ztenčená.
   Clitocybe: Lúpene husté, tenké, trama pravidelná, treň dolu neztenčený.
3. Pleurotus: Lúpene nezubaté.
   Lentinus: Lúpene zubaté.
4. Lentinus: Rast len na dreve, konsistencia tuhá až kožovitá, lúpene zubaté.
   Clitocybe so silne sbiehajúcimi lúpeňmi: Rast na zemi, konsistencia nie je tuhá ani kožovitá, ostrie lúpeňov hladké.
5. Pleurotus s málo excentrickou nohou a normálnym klobúkom: Konsistencia tuhá až kožovitá, rast zv. na dreve, klobúk zv. vmačklý, lúpene nie sú zúbkom sbiehavé.
   Tricholoma a Melanoleuca: Konsistencia mäsitá, rast len na zemi, klobúk neni vmačklý a lúpene sú zúbkom sbiehavé.
6. Marasmius: Plodnica zasichá a za vlhka ožije, dužina tuhá až kožovitá, noha dolu zv. tmavšia, až čierna.
   Collybia: Plodnica nezasícha a neožije, dužina mäkká, noha dolu neni čierna.
7. Collybia: Klobúk nezvoncovitý, zväčša plochý alebo vmačklý, v mladosti vždy podvinutý, neryhovaný.
   Mycena: Klobúk zv. zvoncovitý-kuželovitý, nikdy vmačklý ani podvinutý, zväčša ryhovaný.
8. Collybia: Noha chrupavkovitá a zv. koreňuje.
   Clitocybe s nenálevkovitým klobúkom a s nesbiehavými lúpeňmi: noha nechrupavkovitá a nekoreňuje.
9. Collybia: Klobúk zv. hygrofanny a slabší, tenší, treň chrupavkovitý, výtrusy väčšie.
   Tricholoma: Klobúk nie je nikdy hygrofanny, je kompaktnejší, pevnejší, treň nechrupavkovitý, výtrusy drobné.

10. Collybia: Spóry hladké, cystídy len zriedka.
Melanoleuca: Spóry zv. bradavčité, cystídy vždy prítomné.
11. Mycena so slabo sbiehajúcimi lúpeňmi: Klobúk zvoncovitý-kužeľovitý, treň dlhý.
Omphalia: Klobúk nálevkovitý-vmačklý, treň zv. krátky.
12. Omphalia: Klobúk zv. drobný, treň rúrkovitý, chrupavkovitý, lúpene riedke.
Clitocybe so sbiehavými lúpeňmi: Klobúk väčší, treň plný, nechrupavkovitý a lúpene husté.
13. Omphalia-Clitocybe: Hymenofor lúpenatý.
Cantharellus: Hymenofor žilnatý-rebrovitý.
14. Clitocybe s nezreteľne sbiehajúcimi lúpeňmi a nálevkovitým klobúkom: Klobúk často hygrofanny, lúpene nie zúbkom sbiehavé.
Tricholoma: Klobúk vždy nehygrofanny, lúpene zúbkom sbiehavé.
15. Clitocybe s nezreteľne sbiehajúcimi lúpeňmi a nenálevkovitým klobúkom: Lúpene nie zúbkom sbiehavé, okraj klobúka nepresahuje lúpene, treň nechrupavkovitý, bez cystíd.
Melanoleuca: Lúpene event. zúbkom sbiehavé, okraj klobúka zv. presahuje lúpene. treň chrupavkovitý, cystídy vždy prítomné.
16. Armillaria: Rast i na dreve i trsnate, dužina dosť pevná, lúpene sbiehavé-pripnuté, treň nevylomiteľný, cystídy chýbajú.
Lepiota: Rast len na zemi a len jednotlive, dužina vždy mäkká, lúpene volné, treň vylomiteľný, aspoň cheilocystidy vždy prítomné.
17. Armillaria: Klobúk zv. šupinkatý, trama lúpeňov pravideľná, výtrusy väčšie.
Limacella: Klobúk hladký, trama lúpeňov bilaterálna, výtrusy, až na 1—2 prípady, drobné.

Na koniec k vôli úplnosti v krátkosti spomeniem rad Cantharellales s rodmi, ktorých hymenofor nemožno menovať lúpenatým, ačpráve predtým zväčšia členili sa medzi lúpenaté huby. Majú veľmi primitívne lamely, skôr hrubé žilky dichotomický vetvené s prechodom k radu Thelephorales, kde je hymenofor hladký. Patria sem malé rody a to: Leptoglossum, Arrhenia, Trogia, Cantharellus, Neurophyllum a Craterellus. Praktický význam majú len posledné 3 rody.

L e p t o g l o s s u m Karst. (Dyctyolus Quel). Drobné húbky s klobúkom rôzneho tvaru, ale vždy blanitým, priesvitným. Stopka postranná alebo vôbec bez stopky, plodnice k substrátu bokom prirastlé. Rast len na machu alebo bylinách a vždy jednotlive. Prach biely.

A r r h e n i a Fr. Zriedkavé drobné húbky (do 2 cm) s kuželovitým blanitým klobúkom, so stopkou postrannou alebo bez nej. Prach a výtrusy plavé.

Trogia Fr. (Plicatura Peck.) Rast len na dreve. Drobné, vzácne húbky s klobúkom miskovitým, bez stopky, konsistencií kožovitej. Výtrusy bezbarevné, valcovité.

Cantharellus Fr. Do 10—12 druhov počítajúci, dobre ohraničený rod. Klobúk nálevkovitý alebo trúbkovitý. Dobre vyniklé žilky sbiehajú na centrálny treň. Sú vidlené a priečne spojované. Prach biely. Výborné jedlé huby, kuriatka, český líšky.

Neurophyllum Pat. Jediný druh predtým do predošlého rodu kladený, ačpráve tvarom i výtrusným prachom je značne odchýlny. Rastie vo vyšších hornatých krajoch, vo veľkých húfoch, pričom mnohé klobúky sú srastlé. Vidlené a spojované žilky sú po celej plodnici, výjmúc vrchu. Plné plodnice majú tvar kyjovitý, na temeni vtlačený s okrajom laločnatým, nerovným. Sú hnedavé s tónom fialovým. Dužina biela. Výtrusy okrové, jemne bradavkovité. Prach okrový. Výborná jedlá huba, veľmi lahko poznateľná, žial vzácna.

Craterellus Pers. Patria sem 2—3 druhy barvy šedej až čiernej s plodnicami trúbkovitými (trúbky úplne prevrtané). Vnútorná časť trúbky je plstnatá, vonkajšia je hladká event. slabo vráskovitá, ale bez žiliek a preto tieto huby boli dávnejšie radené do r. Thelephora. Prach biely. Dobre ohraničený, lahko určiteľný rod.

b) Výzkum a pozorování hub rostoucích v ČSR

Dr. Ladislav Hanuš:

Bedla vysoká.

(Lepiota procera Scop.)

Bedla vysoká, též zvaná obecná, je význačná houba, nápadně se líšící ode všech ostatních, jak svou charakteristickou kresbou, tak i svou velikostí, stojíc vysoko na dlouhé, štíhlé noze. Klobouk původně vejčitý až zvonovitý-kuželovitý se později rozprostírá a dosahuje průměru od 10 až do 30, někdy i více, centimetrů. Také výška dosahuje někdy až 30 cm. V září 1958 jsme našli ve Středohoří (trať Teplice—Lovosice) tolik bedel, že jsme provedli přísný výběr a všechny jsme ani nepobrali. Mezi nimi jsme našli bedly podle měření vysoké 28 cm. Byly už z daleka viditelné. Také klobouk bedly má svou charakteristickou kresbu: je rozpraskaný vyjma hnědého vypouklého středu, šupinatý kolem — vypadá to jako střešní tašky. Také třeň (noha) bývá naspodu šupinatá. Pod kloboučkem bývá límeček.

Dobrý houbař zná tuto houbu, která je uvedena v každé houbařské knize, vyobrazena a podrobně popsána. Proto upouštíme zde od

dalších podrobností v popise. V něm. jazyku má tato houba název: Parasolpilz, také Regenschirmpilz, Grosser Schirmling, ježto vypadá po vzrůstu jako rozprostřený deštník.

Bedla vysoká roste od léta do podzimu v lesích, v hájích, na pasekách, na okraji lesů, na travnatých místech, ale i ve smrkových lesích v lesním humusu, kde žádná tráva není, jak jsme se přesvědčili v září 1958 u Radejčína ve vysokém smrkovém lese nedaleko od železniční trati. Zároveň jsme však viděli, že se zde našli lidé, kteří tyto krásné, tak dobře jedlé houby, rozkopali. V duchu jsem je — s odpuštěním — posílal ke všem čertům.

Před rokem (tj. 1957) rovněž v září, jsme veliké bedly našli zase v dubovém háječku na okraji lesa ve vysoké trávě, blíže Kletečné v českém Středohoří. Z toho je patrno, že bedla roste opravdu na velice různých místech.

A její upotřebení? Bedla obecná (vysoká) je, hlavně v mládí, výtečná houba a dr. F. Smotlacha ji právem zařadil do skupiny (třídy) I. Také H. Blücher ve svém pojednání: Praktische Pilzkunde, I. díl, (ještě z doby kolem 1. svět. války) uvádí: „... hat einen nussartigen Geruch und Geschmack und ist im Jugendzustande ein vorzüglicher Speisepilz", tj. má ořechovou vůni a chuť a je v mládí výtečná jedlá houba.

Lea Divišová v pěkné knížce: Vaříme z hub (Praha 1947, vydal ing. R. Mikuta v Praze — znamenitá knížka dobré znalkyně hub všech možných druhů) rovněž chválí bedly vysoké, které cení pro kuchyni nejvíce ze všech ostatních druhů bedel. Bedly možno připravit jako zeleninu s troškou pepře a majoránky, jsou výborné také na paprice, jako přídavek k zelenině (jako ke kapustě). Dále jsou výborné jako smažený řízek (u větších kloboučků) atd.

Je zajímavé, že v roce 1958 vcelku se ozývaly stesky, že roste málo hub (zejména hřibovitých). Avšak těchto krásných bedel jsme viděli hodně v našem českém Středohoří v prostoru Radejčín—Kletečná i na podzim 1958, stejně jako rok předtím (září 1957).

Sbírejme proto tuto cennou, chutnou houbu! Necháme stát pouze nejstarší kusy, jednak proto, že mají už tuhou dužinu, jednak také proto, aby se postaraly o rozmnožení po lese.

Obraz viz např. na str. 13. ročníku XXXV!

Modrák čili koloděj-kolář.

Boletus luridus Schäffer (rubeolarius Bull.)

Krásná hnědá až červenohnědá letní houba, žluté, při porušení modrající a opět se odbarvující dužniny, tvořící formy podle stromů, jimž je symbiontem (dub, lípa, líska). Název koloděj je staročeský

a značí koláře. Modrák hnědavý, bledavý, jen s málem červeně, kdežto kovář (B. erythropus Krombh., miniatoporus Secret) značí houbu mohutnou, tmavou, brunátnou, silně červenou. To zvláště na noze, kde není síťka jako u koloděje (B. luridus Schff.).

Obr. 17. Modrák, kolář (koloděj) — Boletus luridus Schaeff. Jedlý, výborný. Nalezl pod duby v červenci 1958 na hrázi rybníka „Datlík" u Hradce Králové a nakreslil ing. Miroslav Smotlacha.

Stručný popis: Klobouk zprvu polokulovitý, někdy i konický, pak polštářovitě rozšířený, temně šedohnědý až hnědý, sametově plstnatý, 6—13—18 cm široký, tlustý, masitý. Noha dosti silná, 5—7—10 cm dlouhá, uprostřed trochu ztlustlá, hnědá, význačně síťkovaná. Trubky u třeně volné, dlouhé, žlutohnědé, ústí okrouhlá, červená. Výtrusy podlouhlé, válcovité, 15—18 µ. Dužnina žlutá, při porušení sytě modrající, později opět odbarvená, velmi chutná a vonná, proto na všechny způsoby jedlá. Houba I. B třídy užitkové a chuťové hodnoty. Je to dosti častý, vytrvalý symbiont dubu, lípy, habru a lísky mírného

pásu sev. polokoule. Tyto stromy sleduje i mimo les. Pod duby, forma B. quercinus Sm. jest nejčastější a největší, pod lipami (roste pod nimi i na náměstích a parcích v našich městech mimo les), má nohu červenou: Bezděk jej nazval: hřib rudomasý — B. erythrotheron. Mně

Obr. 18. Modrák, koloděj dubový — Boletus luridus Schaeff. Nalezl pod duby v červenci 1958 na hrázi rybníka „Datlík" a nakreslil ing. Miroslav Smotlacha. Nalezené plodnice mají netypické nohy.

se podařilo objeviti formu dobře odlišnou, obyčejně pěknou postavou (štíhlou, s malou hlavou), ale také na hlavě slizkou, obyčejně červenou (B. avelanus Sm., modrák lískový). Tato forma roste i pod habry.

Kolář je houba u nás běžná spolu s kovářem, na jehož odlišnost barevnou a pak i na to, že na noze nemá síťku, nýbrž jemné šupinky a že je tu červeně zbarven. V literatuře uvádí jej již Krombholz, Presl,

Bernard, Bezděk, který však jej jmenuje chybně kovářem (v čemž jej následuje mnoho našich mykologů). Psal jsem o něm v Českých houbách hřibovitých, v Bayerově Botanice 1912/13 a na mnoha místech v Atlase hub a v ČČsH.

Dr. Fr. Smotlacha: Atlas hub — díl II. — psáno r. 1945.

Obr. 19. Kovář — Boletus erythropus Krombh. Jedlý, výborný, Vzato z knihy: Dr. F. Smotlacha: Atlas hub, díl II. (Dosud nevyšel.)

c) Houby a jejich využití

Milada Dvořáková:

Obliba masáku.

Pamatuji se, jako by to bylo včera — můj otec Čeněk Dvořák učiteloval tehdy ještě ve Velkých Hlušicích, než odešel r. 1898 jako řídící učitel do Myštěvse. Jednou nalezl v lese muchomůrku narůžovělou — Amanita rubescens Pers., sloupl s ní pokožku a jedl ji syrovou. Teta ho varovala, že se otráví. On však prohlásil, že je to houba jedlá, a přesvědčil nás o tom názorně, po učitelsku.

Tak jsem se již v dětství naučila znát růžovku, potomní nositelku okřídleného jména masák, a ještě nyní, najdu-li mladý exemplář, ochutnám jej oloupaný, za syrova; starší masáky mají nepříjemnou pachuť.

Můj otec, naposledy řídící učitel v Zábědově u Nového Bydžova, chodil rád na houby, pokud mu to dovolily povinnosti školského a organizačního pracovníka, a nikdy se houbami neotrávil.

Obr. 20. Muchomůrka načervenalá — růžovka (masák) — Amanita rubescens Fr. — Jedlá, velmi chutná. Foto A. Hollegcha.

Obr. 21. Ryzec šeredný — Lactarius turpis Weinm. Hojný — palčivý. — Zmenšeno. Nalezl u Špindlerova Mlýna v červenci 1954 a nakreslil ing. Miroslav Smotlacha.

Poznámka: Lidové jména „masák“ vzniklo zřejmě v Čechách a uveřejnil je prof. dr. Smotlachat ve spisku „Naše houby“ (Fotografický atlas hub, svazek II., Praha 1920): muchomůrka načervenalá, růžovka či masák. — Na dotaz ohledně rozšíření řečeného jména mimo Čechy odpověděl prof. dr. Macků (Brno) v dopise z 12. XI. 1954: — Název „masák“ byl skutečně na Moravě neznámý. Zde jsme lidově říkali muchomůrce načervenalé „růžovka“. Teprve od loňského roku, jak se mně zdá, pronikl „masák“ také sem, a slyším to sem tam na přednáškách. (Z archivu.)

Leonard Rýznar:

Zkušenosti z kuchyně.

Л. Ризнер: **Кулинарный опыт.**

L. Rýznar: **Kitchen experience.**

Mnohokrát mě upoutala svou krásou čechratka černohuňatá. Byl jsem tedy zvědav, jak asi tato, tak nádherná a mnohými „houbaři“ proklínaná a rozkopávaná houba (zdálky někdy vypadá totiž „jako hřib“) chutná. A mohu říci: V octě je to něco báječného. Komu nevadí fialové zbarvení, ten si jistě přijde na své. A má ještě jednu výhodu v této úpravě — neslizovatí. Polévce dodává trochu kyselé a mírně jakoby natrpklé příchuti. Pro toto použití ji nedoporučuji. A ještě něco o její sestře — č. podvinuté. Moji známí mě upozornili na to, že jim v zahradě rostou „nějaké prašivky“. Nebyly to prašivky, byly to čechratky podvinuté — 17 kusů.*) Poučil jsem známé o výtečnosti houby, ale k mé velké radosti prohlásili, že ji jíst stejně nebudou. Odnášel jsem si tedy domů radostně 17 krásných exemplářů této houby. A doma putovaly do octa. To, co jsem řekl o č. černohuňaté, mohu říci i o této čechratce. Pochutnal jsem si na ní více než na naloženém hřibu. Tři kousky jsme podle Ley Divišové udělali na kyselo, na zkoušku. A shodli jsme se, „že toho příště musíme udělat víc“. A když jsem tam byl v tom „octaření“, pokusil jsem se o štěstí u čirůvky dvojbarvé, které byla letos nadmíru dobrá úroda. Nechutnala mi však. Má v octě jakousi zvláštní, mně skoro nepříjemnou hubnou vůni. Říkám mně, protože jiní mě ujišťovali, že jim chutná. Tak nevím. Jako smaženice je tato houba však výborná.

J. Janský:

Čirůvka dvojbarvá.

Poučen v Smotlachově atlase o výtečnosti čirůvky nahé (fialky), jsem už dávno jejím horlivým sběračem. (V našich lesích je hojná, ale vyvrácené a pohozené kusy svědčí o tom, že její hodnota není mnohým houbařům dosud ještě známa.)

Marně jsem však pátral po její sestřence — čirůvce dvojbarvé, jak ji znám z vyobrazení v témže atlase. Až tu před málo dny, tj. 30. 11. 1958, mi přinesla dcera několik kusů, které se náhle a ve velikém počtu objevily v zahradě při mateřské školce v Újezdě n. L., se žádostí, abych jí je určil. Byl jsem hned doma. Krásné tuhé plodnice s bělavě hnědošedým, suchým kloboukem, u mladých kousků s podvinutým okrajem, hustými lupeny u třeně vykrojenými a s krásně fialovým, poměrně krátkým třeněm, dole poněkud ztlustlým, co mohlo být jiného než čirůvka dvojbarvá. Usmažená s vajíčkem nás přesvědčila i o příjemné chuti.

*) Rostly pod břízkami.

Letošní přiměřeně vlhké počasí a travnatá půda mezi skupinou několika lesních stromů (smrků a bříz, kromě stromů ovocných) byly zajisté příznivé podmínky pro vývoj plodnic čirůvky dvojbarvé.

MUDr. N. Stančev a K. Balabanov (Sofia):

Houby z lékařského hlediska.

Мед. др. Н. Станчев и К. Балабанов (София): **Грибы с медицинской точки зрения.**

Med. Dr. N. Stantchev and K. Balabanov (Sofia): **Mushrooms from the medical standpoint.**

Velká oblast rostlinné říše patří houbám, nižším a vyšším. Počítá se asi 75000 druhů nižších a vyšších hub, jež jsou předmětem výzkumů a praktického použití v botanice, biologii, lékařství, chemii aj.

Nižší houby získaly v poslední době významné místo v lékařství jako pramen pro výrobu antibiotik: penicilinu, streptomycinu, aureomycinu aj. — je jich několik set. Tyto nižší houby (plísně) se tím staly skutečným dobrodiním lidstva, zachraňujíce životy statisíců nemocných na celém světě. Jejich působení bylo objeveno v Anglii, výroba léků z nich započata a zdokonalena původně v Americe. Dnes se vyrábějí dokonalá antibiotika v mnoha zemích.

Je zajímavé, že v době balkánské války r. 1913 vznikla na turecko-bulharské frontě těžká epidemie cholery, jež skosila mnoho obětí. Dr. Toškov, který se později stal profesorem hygieny na lékařské fakultě v Sofii, zřízené v r. 1917, pozoroval, že bulharští vojáci, kteří se nějakou dobu stravovali plesnivým chlebem, nenakazili se cholerou. Toškov popsal toto své pozorování, ale nepomýšlel zkoumat dále tento objev, aby se z toho stal základ pro antibiotika. Až teprve dnes, za lidové vlády, byl v Bulharsku vybudován (r. 1954) velký závod na výrobu antibiotik, který dodává hodnotné preparáty: penicilin (draselnou sůl) a aureomycin (biomycin). Připravuje též zdokonalenou výrobu streptomycinu.

Z cizopasné houby Secale cornutum (námel), která se vyvíjí na obilních klasech, získává se cenný lék „ergotin", používaný hodně v porodnictví a při krvácení.

Vyšší houby hrají významnou úlohu v životě lidí od nejdávnějších dob jako chutná poživatina a v mnoha případech jako potrava. Mnoho badatelů na celém světě se zabývalo a zabývá výzkumem látek, obsažených v houbách (látek výživných a živin jako např. bílkovin, uhlovodanů, tuků, lipoidů, vitaminů, minerálních solí) a jiných látek — chuťových, léčivých a otravných.

Výživnost hub je větší než výživnost většiny zeleniny. Průměrný obsah živin v 100 g a) čerstvých hub: asi 2 g bílkovin, 0,3 g tuků a 3 g uhlovodanů, minerálních solí; kalorií 23; jsou tam též vitaminy A_1, B_1, B_2, D; ve 100 g b) sušených hub je asi 15—20 g bílkovin.

Houby jsou ceněny víc jako chutná poživatina než jako kalorická a bílkovinná potravina.

Stále se zkoumá použití vyšších hub v lékařství. O jednom z takových výzkumů píše dr. Ladislav Hanuš v článku „Houby a lidská výživa" — „Clitocybin". Léčivé látky se hledají i v pečárkách.

Doc. dr. Sv. Bardarov píše v článku „Nejnovější léčebné prostředky proti rakovině" (Priroda i znanije, 6/1957, Sofia), že z 5054 vyzkoušených preparátů, získaných z vyšších hub a aktinomycet, se pozoroval protitumorní účin-

nek u 16 (0,3 %). V r. 1946 byl vyroben preparát „nebularin", získaný z vyšší houby Agaricus nebularis. Účinkoval silně na bakterie tuberkulosy i ve zředění 1 : 2,000.000—1 : 3,000.000. Ničil buňky myšího sarkomu (rakovin. onemocnění), ale působil toxicky také na normální buňky.

Ve vyšších houbách byly nalezeny různé otravné alkaloidy a omamné látky. J. Svoboda popisuje v č. 24 časopisu čs. mykologů,*) v článku „Otrava červenou muchomůrkou" také psychický účinek alkaloidů, působících strašidelné sny. V Mexiku se z podobné houby, Amanita mexicana, vyráběl opojný extrakt.

Domorodci pěstovali houbu na koňském trusu. Staří Mexičané požívali houbu s medem jako ranní zákusek. Účinek se podobal účinku alkoholu se sluchovými a zrakovými halucinacemi. Zvětšovala se pohlavní dráždivost, sluch, hmat a zrak se zesiloval; následkem toho vznikalo psychické povzbuzení (euforie), doprovázené zároveň pocením a účinkem močopudným. Avšak po tomto příjemném stavu následovala silná indisposice.

V severozápadní Sibiři se používala červená muchomůrka jako narkotický prostředek. Účinná látka se vylučuje v moči, a sousedé chtěli pít moč opilého, aby se také opili. Někteří si schovávali moč na další upotřebení. (Viz Dr. Vl. Vondráček — „Farmakologie duše", Praha, 1935). Prof. Macků zmiňuje se také o tom, že čerstvá muchomůrka působí jako alkohol. Nebylo ještě zjištěno, zda tento omamující účinek pochází jen z muskarinu, anebo i z jiných hubních alkaloidů.

Zmíníme se o těchto vyšších houbách, jež mají význam v lékařství a vyskytují se v Bulharsku:

1. Červená muchomůrka (Amanita muscaria) je velmi rozšířena v našich lesích. Obsahuje několik druhů alkaloidů: muskarin, trimethylamin, cholin a jeden hypothetický „hubní atropin", jenž je, jak se zdá, původcem jedovatosti houby, a ne muskarin, jehož je v ní velmi nepatrné množství.

Otrava je doprovázena blouzněním a smyslovými vidinami, psychomotorickým podrážděním. Brzy přichází hluboký spánek a úplné uzdravení.

Tato muchomůrka je jedovatá pro mouchy a lze z ní připravovat preparát na ničení much.

Provádějí se pokusy léčit červenou muchomůrkou choreu (tanec sv. Víta), pohlavní slabost, klimaktérické potíže u žen, některé druhy kožního svědění, neuralgie aj.

Na některé lidi houba nepůsobí otravně.

Vede se zvláštní výzkum, směřující k využití některých složek houby v therapii, na příklad cholinu (acetylcholin je dobrý prostředek k rozšíření cév).

2. Holubinka mandlová (Russula vesca) působí silně močopudně, pokud se neodstraní první voda, v níž se vařila. Houba nebyla ještě dobře prozkoumána. Není jedovatá.

3. Troudník troudový (Polyporus fomentarius) je u nás velmi rozšířen. Používá se ho v lidové léčbě jako zevního prostředku krev stavícího. Není ještě prozkoumán. Roste na kmenech dubů, buků aj. Venkované si zhotovují z troudníku hubku na zapalování pomocí křesadla a ocele.

Jiný druh choroše — Polyporus officinalis (fungus agaricus) je velmi rozšířen v SSSR a v Tyrolích. Obsahuje „agaricin" (kyselinu agaricinovou) působící jako projímadlo. V lékařství se používá agaricinu jako prostředku proti pocení tuberkulosně nemocných, a to v kombinaci s opiem k neutralisování pročišťujícího účinku.

4. Hadovka obecná (Phallus impudicus) je v našich lesích málo rozšířena. Obsahuje velké množství látky „dimethylamin", působící narko-

*) Mykol. Sb.

ticky na ústřední nervovou soustavu; kromě toho snižuje vysoký krevní tlak při hypertonické nemoci a působí blahodárně při epilepsii. Mimo to obsahuje tato houba též látky, které podněcují pohlavní pud u lidí a zvířat (afrodiciacum); proto je nazývána „čarodějnou houbou". Není ještě u nás dostatečně prozkoumána.

5. Jedovatý hník inkoustový (Coprinus atramentarius) je jedlý, dokud je mladý. Houba u nás málo rozšířená. Když se však při jídle anebo po jídle požívá nějaký alkoholický nápoj, objeví se zvláštní příznaky otravy: pokožka na hlavě a na krku silně zčervená do fialově-červena, což se může rozšířit i na prsa a ruce. V hlavě se objevuje pocit horkosti a tlaku (napětí „k prasknutí"). Tlukot srdce se zrychluje na 120—140 za minutu. Může se objevit pocit suchosti v ústech, dušnost, pocit strachu, chůze je vrávoravá. Za několik hodin tyto nepříjemné pocity mizí. Požívá-li se opět alkohol, vznikají opět stejné příznaky, i když se již houby nejedí. Takový stav může trvat několik dní. U nás bylo započato s pokusy na alkoholicích.

6. Klouzek sličný (Boletus laricis elegans) obsahuje pryskyřičnaté látky, působící jako projímadlo.

7. Hřib obecný (Boletus edulis) je v našich horách velmi hojný. Tato chutná houba se jí i syrová, když je mladá. Svým obsahem aminokyseliny povzbuzuje životní tonus v organismu. Podle některých autorů injekcemi této aminokyseliny se léčí srdeční angina, při čemž působí alkaloidy skupiny „betainu".

8. Mlženka (Clitocybe nebularis) je dost rozšířena v našich lesích, křovinách a na loukách. Je to chutná, příjemná a aromatická houba s ořechovou chutí. Zdá se, že tato houba vylučuje antibiotika ničící půdní bakterie, a následkem toho rostliny jsou ničeny a houba roste hojně na mezích v čarodějných kruzích.

Z této a další strmělky (Clitocybe candida) se připravuje „Clitocybin", který podle zprávy jednoho profesora z Montpellieru pomáhá organismu zdolávat tuberkulosní bacily, snad působením antibiotických látek.

Stojí před námi úkol důkladného průzkumu vyšších hub jako pramenů antibiotik, vitaminů a jiných léčivých látek. V roce 1946, na cestě přes Prahu, navštívil jsem velkou výstavu hub, pořádanou Československou mykologickou společností. Velký dojem udělal na mne vědecký postoj k houbám. Viděl jsem tam poprvé obrovskou pýchavku, vážící asi 4½ kg.

V r. 1948 jsem navštívil v Paříži výstavu hub v Botanickém ústavu. Vystaveny byly nižší a vyšší houby, jež se používají v lékařské praxi. Předváděla se výroba penicilinu a jiných antibiotik.

Kloboukatých hub se toho času nepoužívá v lékařství jako léčiva, kromě některých druhů používaných v homeopatii (pýchavka obrovská, muchomůrka červená a muchomůrka zelená).

Tyto houby se zkoumají v lékařství z dvou hledisek: z hlediska výživnosti a z hlediska jedovatosti. O jedovatých houbách existuje hojná lékařská literatura, zejména soudní-lékařská a toxikologická.

V oboru „zdravotnické mykologie" je též mnoho prací, tj. o rozeznávání, pěstování a přípravě hub.

Zajímavé jsou nové metody rozpoznávání jedlých a jedovatých hub „fluorescentní analysou".

Musíme podotknout, že houby mají blahodárný účinek, zvyšující sekretorní činnost žaludku, která značně stoupá a tím zesiluje chuť. Lze tedy hub používat jako léku na posílení chutí, zejména odvaru nebo polévky z hub. Účinek je silnější než u odvaru z masa.

V lidové léčbě se doporučují různé druhy hub jako léky, avšak nebyly ještě ověřeny a prokázány jejich léčivé vlastnosti. V čínské lidové medicíně zaujímají houby významné místo.

Vláknice Godeyova — Inocybe Godeyi Gill. — Příbuzná vláknici Patouillardově. Vzato z II. dílu Smotlachova **Atlasu hub.**

Strmělka — mlženka — Clitocybe nebularis (Batsch). Quél. Na podzim velmi hojná. Jedlá. Foto z II. dílu Smotlachova Atlasu hub.

Pozornost lékařské vědy se soustředila v poslední době na antibiotických vlastnostech a na obsahu vitaminů kloboukatých hub. Některé houby (václavky, kozák březový, lišky, křemenáč osikový) obsahují značné množství vitaminu PP — léku proti „pelagře".

Někteří autoři tvrdí, že otravné houby lze zneškodnit, namáčejí-li se po tři hodiny v octové vodě a pak vyvaří v čisté vodě, která se odstraní (doc. dr. Boris Slavkov, Sofia). Tato otázka vyžaduje však ještě ověření a praktických pokusů. Přeložil -vk-

d) Houby škodlivé a jedovaté

Jan Kvapil:

Jak působí uvařený nebo usmažený satan.

V první světové válce byl jsem roku 1915 asi 4 měsíce v námořním přístavu Pulji v Istrii. V červnu jsme vysekávali keře na břehu moře, abychom měli lepší výhled na hladinu. Při tom jsem našel několik hřibů, podobných těm našim, jaké sbíráme u nás. Po návratu do ba-

Obr. 22. Skupina plodnic muchomůrky zelené — Amanita viridis Pers — A. phalloides (Fr.) Quél. Ukazujeme znovu tohoto viníka četných otrav! Sbíral a foto: Vlad. Šrenk, Mar. Údolí u Olomouce, srpen 1958.

ráků opatřil jsem si mastnotu, sůl a kmín a milé hříbky v šálku usmažil. Jako hladový voják jsem je všechny snědl i ještě celou menáž. Asi za 2 hodiny se mi udělalo špatně, měl jsem průjmy, zvracení, křeče po celém těle, neudržel jsem se na nohou. Sanitní patrola mne odnesla na nosítkách do lazaretu. Přítomný lékař z mých výpovědí zjistil, že jsem jedl satany, které tady hojně rostou. Vypláchli mi žaludek, sem tam dostal jsem nějaký lék a za 10 dní jsem byl zcela zdráv.

V domnění, že jsem je málo usmažil, zkusil jsem jejich přípravu ještě jednou doma. Ale těžko jsem je sháněl, u nás rostou více koloděje čili židovské hřiby, satani zřídka. Dlouho jsem je smažil na sádle, abych docílil vysokou teplotu, a snědl. Ale přišlo mi také špatně, i zvracet jsem musil, ale nebylo to tak zlé. Nyní, zvláště po rozpravách s jinými, jsem přesvědčen, že satan sice ztrácí vařením a smažením jedovatost, ale všechnu neztratí, alespoň na všechny lidi nepůsobí stejně.

Muchomůrka hlíznatá nebo zelená?

Že Smotlachou propagované názvy muchomůrka zelená, bílá a zběl e n á jsou správné, potvrzují i druhá polská pojmenování těchto smrtelně jedovatých muchomůrek: Muchomor sromotnikowy — zielonkawy, M. wiosenny — bialy, M. jadowity — bialy (A. phalloides ssp. verna a virosa).

L. M. Růžička

Josef Chmelíček:

Je uvařený satan jedlý?

Иосиф Хмеличек: **Съедобен-ли гриб сатанискиий кипяченный?**

Josef Chmelíček: **Boletus sanatas Lenz cooked eatable?**

Povím nejprv, jak jsem se k této otázce dostal. Když jsem povzbuzoval k většímu odběru Mykologického sborníku, navštívil jsem dělníka, který má chatu v lese a sbírá pilně houby. Byl jsem odmítnut. Vysvětlil mi, že přestal houby sbírat a všechnu mykologickou literaturu rozdal sousedům. Otrávil se satanem. Četl ve svých a jiných mykologických spisech, že jen syrový satan je jedovatý a že vařením ztrácí jedovatost. Uvěřil tomu, a dopadl špatně. Našel mnoho krásných hřibů dubových a jednoho nádherného satana. Polovičku z něho odkrojil a přidal mezi hřiby. Povařil je a potom usmažil. Za dvě hodiny po jídle celá rodina zvracela o dostala silný průjem. Ten trval celou noc. Druhý den bylo dobře. Vyptával jsem se, jak dlouho vařili a smažili. Od začátku varu do ukončení smažení asi 20 minut. Odpověděl jsem, že to bylo asi málo, že také všude čtu, jak v naší domácí, tak v cizí literatuře, že satan ztratí vařením jedovatost.

Doma jsem učinil tento pokus. Uřízl jsem si maličký kousek satana a vařil. Potom smažil na čistém sádle jenom proto, abych docílil vysokou teplotu. Ve vodě se nedokáže nad 100 stupňů, v sádle nad 150^0. Je-li jed satana thermolabilní, to jest v teple nestálý a porušitelný, tak jistě po takové teplotě jedovatost ztratí. Dlouho jsem smažil. Potom jsem jedl, odstraniv všechen tuk. Za půldruhé hodiny mi bylo špatně. Bylo nucení na

zvracení, ale nezvracel jsem, průjem jsem nedostal. Vysvětloval jsem si to tak, že kousek byl maličký. Protože jsem před tím měl na dvanácterníku vřed, obával jsem se množství satana zvyšovat. Myslím, že tedy o jedlosti satana nemohu mluvit. Ale to je moje mínění, rád bych slyšel zkušenosti jiných a proto prosím, napište nám o tom, co víte z vlastní zkušenosti.

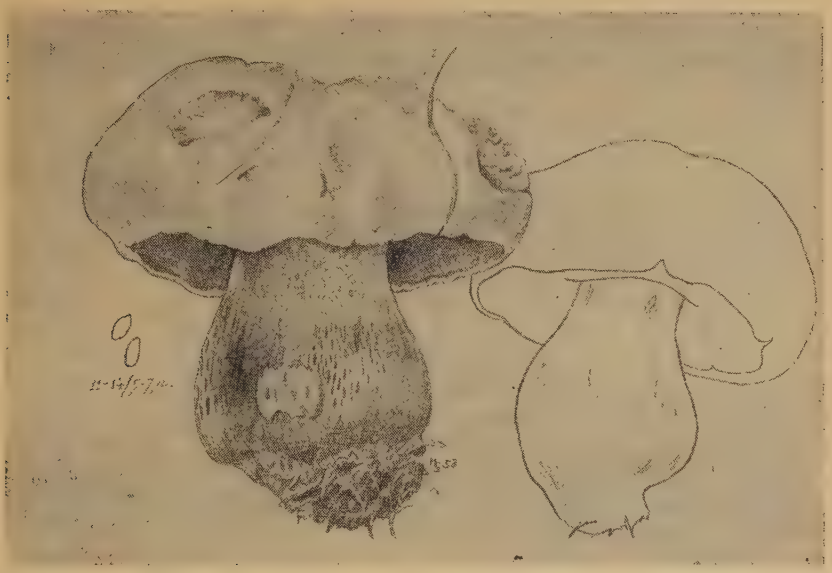

Obr. 23. Satan — Boletus satanas Lenz. Jedovatý, hlavně za syrova, nikoliv smrtelně. Kreslil ing. Miroslav Smotlacha. Vzato z MSb, ročník XXXI. Lidově se často satanem nazývá nesprávně hřib hořký, žlučník — Boletus felleus Bull.

Napadá mi, když jsem přečetl vše o hřibu satanovitém jak v našem časopise, tak v České mykologii, zda opravdu ti, kteří zkoušeli jedlost satana po uvaření a potom říkali, že je uvařený jedlý, zda jedli pravého satana. Profesor Smotlacha napsal, že hřib satanovitý v polostínu je šedobílý a satanu nejvíc podobný, že se s ním často zaměňuje. Ochutná-li se za syrova, nevzbuzuje zvracení. Tím méně, když se uvaří. Pravda, je to jen můj dohad, ale měli bychom se přesvědčit a znovu přezkoušet i vařeného satana.

Pozn. red.: Otázka je jistě zajímavá. Při pokusech tohoto druhu je nutno vždy vážiti subjektivní odolnost experimentátora. Pro praktické houbaře zůstává v platnosti, že satana k jídlu nesbírají. Základní myšlenkou sledovanou celá desetiletí v našem časopise je upozornit na houby, které jsou hlavními viníky otrav a ukázat na houby, označované mezi lidem za význačně jedovaté, ač takovými nejsou. Typickým případem je právě satan, jehož jméno znal témšř každý (většinou se neví ani dnes, jak vypadá) a spojoval je s představou velmi jedovaté houby. Zato nevěděl nic o muchomůrce zelené, vláknicích, závojence olovové atd. Dobře připraveným satanem se

dosud nikdy vážně neotrávil. Tím nechceme říci, že není jedovatý a nikdy jej ke sběru nedoporučujeme. K pojednáním o jedovatých houbách a ke konečnému závěru musíme přistupovati opatrně, abychom věci boje proti otravám houbami plně prospěli. Ing. Sm.

Eduard Borovský:

Kontrola nejedlosti čirůvky mýdlové, Tricholoma saponaceum.

Na pohled krásné, masité, čisté a zdravé plodnice této čirůvky přímo lákají. Proto nám byly nejednou doneseny s otázkou, jsou-li opravdu tak nechutné, jak o této čirůvce říkáme. Rozhodl jsem se proto, že ji znovu vyzkouším. Vybral jsem plodnici větší, rostlou za deštivých dnů 15. až 18. X. 1958. Byla šťavnatá, křehká, dosud beze stop typického červenání. Byla sympatická na pohled, jemně vonící toaletním mýdlem a za syrova chutnala dosti příznivě. Plodnici na drobno nařezanou jsem vařil asi v ¼ l vody. Po 20 minutách vaření jsem ji přiměřeně osolil.

Současně jsem v jiné nádobě vařil havelky na houbovou polévku. Zatím co za syrova tyto havelky ku podivu nevoněly tak příjemně jako čirůvka mýdlová, nyní při vaření se stav vůně obrátil. Čirůvka mýdlová přestala vonět příjemně a stala se svým zápachem mírně odpuzující. Čirůvka havelka naopak začala počátkem varu vydávat velmi příjemnou houbovou vůni. Odvar havelky zůstal čirý, bezbarvý, odvar z čirůvky mýdlové byl zabarven žlutavě. Důležitá a rozhodující byla chuť. Zatím co se havelka znovu jako vždy projevila výborně chutnou a vonnou, čirůvka mýdlová byla typicky nechutná. Její chuť přirovnávám starému plísňovému sýru. Vynikala ostrá chuť mýdlová se silnou příměsí hořkosti a štiplavosti. Jednu lžíci obsahu s kousky houby jsem rozkousal, několikrát převrátil jazykem, vyčkal asi 10 vteřin a pro nepříjemný pocit na jazyku jsem obsah vyplivl. Jinou malou část jsem spolkl, aniž by zanechala nějaké nápadné následky. V ústech však zůstala mýdlová pachuť asi 2 hodiny.

Druhý pokus jsem učinil následovně! Asi do 3 kg podzimních hub, hlavně zelánek a havelek jsem přimíchal jednu větší plodnici čirůvky mýdlové. Houby byly připraveny část jako smaženice s vajíčky, část jako zapékané s nudlemi. V obou případech se chuť čirůvky mýdlové prozradila. Mírná mýdlová příchuť byla vnucena jedinou plodnicí i mnohonásobnému množství ostatních hub.

Znovu tedy potvrzuji, že čirůvka mýdlová je nejedlá.

e) Různé

Ant. Otáhal:

Lidová jména hub na Ostravsku.

Na Ostravsku je velké množství lidových jmen hub, neboť je sem přinesli pracující ze všech koutů republiky.

Houby, které se běžně nesbírají jsou: prašivky, psory, trutiny (otruť se — otrávit se) kraviny, žabiny, žemby, gemby, gadóly (gad — polsky had), mušorky a kalaběny (hanáckého původu od Senice na Hané; Klabiska — zlá žena a kalaběna je hrubší výraz).

Cantharellus cibarius se na Ostravsku nazývá: kuřátka, kurky, kurčoky, pracující od Brna je nazval kuřitka.

Pro strakoše jsem nenašel žádné lidové jméno, patří mezi prašivky neb modrá.

Hřib žlutomasý (Bol. chrysentereon) je: zajíček, zajčok, zajončák a husí pupek, Lactarius volemus je: kravička, kravařka, kravka.

Lycoperdon: prašivka, tabatěrka.

Ostatní mnou zjištěné názvy: B. luridus — signál, bočecka, potěč, jména tato nepodařilo se mi rozluštit.

Klouzky: máslák, podmáselník, maslok, podborůvka, smetaňák. — Klouzek modřínový — břemuvka (břem — modřín). — Křemenáče: červený kozák, janek (trčí v trávě, jak „hlupý Janek"), panenka (sličná), turek (červená čepice. — Holubinka sivá (R. grisea) má v Beskydách pěkné něžné pojmenování — sivulka a s oblibou se sbírá. — Hadovka smrdutá (Ph. impudicus) — sděchlok (zápach po zdechlině). — Kuřátka (Clavaria) — kozí brada. — Kotrč kadeřavá (Sp. crispa) beranice, baranice, baraní kule C. Muchomůrka šedivka (A. spissa) je cigány nazývána španělsky žampion a je to „velmi delikátna huba". — Václavka (Arm. mellea) pňovka (roste na pni — peň — kmen). — Hromadilka, shromaždilka.

Tolik z mých poznámek pořízených většinou u naší stálé výstavky hub a při styku se sběrači v lesích. Něco je z Bezkyd (i od polských hranic — gadól, zděchlok), něco z Oderských vrchů — potěč i z okolí Hlučína — husí pupky, bočečky.

K článku M. Korandové — ročník 35, str. 52.

Připojuji několik názvů hub z Moravy: jde o rosickou oblast. Přesněji o kraj mezi Domašovem a Velkou Bíteší. Asi 25 km od Brna směrem na Jihlavu.

Houby, které se nesbírají jsou nazývány větší měrou „žabiny", méně již prašivky. Cantharellus cibarius jsou známy jako „k u ř á t k a". Bol. variegatus — strakoš je staršími lidmi sbírán pod jménem „p a s t é ř k a", Lactarius volemus „s e r ů v k a"; pýchavky „p r a š i v k y", viz výše; hřib žlutomasý se nesbírá. „Panské hříbek" = Boletus appendiculatus. Cantharellus clavatus Fr. 1821, jsou známy pod jménem „j e l e n í r ů ž k y".

Oldřich Nováček.

Křemenáč březový — osikový — červeňák. Kozáci — všeobecně — špičník. Hřib přívěskatý — madlovák. Hřib hnědý — pocestník. Hřib poddoubník — podmásník. Hřib strakoš — kožeňák (na Hořovicku podborovinka). Muchomůrka růžová — kartofle, masák. Liška kyjovitá (fialová) — kančí zuby, myší ouška. Čirůvka havelka — popelka.

V. Albertýn.

Josef C h m e l í č e k :

Ještě jednou kovář a koloděj.

Kolik zmatků a rozepří mohou vyvolat neurčitá lidová jména hub, když je chce někdo ustálit. Na Moravě ve Vacenovicích, Ratiškovicích a Rohatci roste v tamních písčitých borovinách spousta sviňůrek, které se s oblibou sbírají, více než hřiby. Nikdo tamní lidi nepřesvědčí o jiném jménu, nikdy

nebudou říkat zelánka. Kdybychom se i o to pokusili, právě tito lidoví houbaři nečtou ani Českou mykologii ani Mykologický sborník, říkají, že na to nemají čas a snad někteří ani peníze. Rovněž tak to je se jmény kovář a koloděj. U nás v Orlických horách na Orlici a v Kunčicích a všude v okolí znali jen židovský hřib čili koloděj. Byly to všechny známé modráky. Kdyby tu byl rostl satan, byl by se jmenoval koloděj. Na Bredůvce však znali již dva koloděje, kováře a koláře. Rozeznávali je podle barvy klobouku, na třeň se nikdo nedíval. Prušáci, kteří chodili k nám na houby přes hranice, říkali oběma Hexenpilz, Češi koloděje.

Za mých chlapeckých let rostlo u nás jen 6 hřibů. 1. Obyčejný hřib panský s bílým masem a panenský se žlutým masem. Byly to dnešní hřib smrkový dubový, borový a bronzový čili přívěskatý, také jedlák, Boletus appendiculatus Sch. ex Fr., aereus četných autorů. 2. Židovský hřib, to byly modráky, jedním jménem koloděje. 3. Poddoubky byly babky, kozí pysk a sametáček. 4. Podbřízky byly kozáky. 5. Masňáky byly hřiby se slizkým kloboukem, klouzky, podmásníky a loupáky. 6. Křemenáče. Toto rozlišování mi postačilo, i když jsem byl odborným učitelem.

První houbařská příručka v mých rukách byl Český houbař od Macků. Tam jsem zjistil, že jsme kolodějům říkali špatně. S velkookou síťkou na třeni byl kovář, s třeněm dubkovaným byl modrák. Abych si to zapamatoval, říkal jsem dubkovaný modrák, síťkovaný kovář. O židovském hřibu a koloději nikde nebyla zmínka. Když jsem dostal do rukou Matouškův klíč zvaný Sběratel hub, zase jsem se opravoval. Vždyť se síťkou na třeni byl modrák koloděj, bez síťky se šupinkami byl kovář. Opustil jsem pojmenování podle barvy a říkal jsem si: síťkovaný luridus, dubkovaný erythropus. V Jandově Ilustrovaném přírodopise všech tří říší to nebylo vysvětleno.

U Velenovského není zmínka o kováři. Erythropus je koloděj a luridus je modrák. U modráka je poznámka: „Sbírá se všeobecně co jedlý a výborný hřib pod jménem sametáček, modrák, kovář, koloděj. Smotlacha má úplně pravdu, že se druh tento nejen v Bol. erythropus Fr., ale i s jinými v knihách pomíchává". V prvním potravinářském kodexu československém bylo rozhodnuto o pojmenování, že kovář je erythropus na č. 27, koloděj na č. 28 je Bol. luridus Schf. Podle toho jsem si názvy ustálil.

Na čtení časopisů a literatury jsem měl čas až ve výslužbě. V Časopise houbařů se tohoto názvosloví užívá, ale v ročníku 9. na str. 136 je v nadpise: Bol. erythropus, kovář čili koloděj. Proč erythropus se jmenuje kovář je vysvětlováno v I. ročníku s poznámkou, že se Bezděk mýlil. Proč se jmenuje erythropus koloděj je zase vysvětleno v VI. ročníku České mykologie. Proč je to obráceně je zase v XXIX. ročníku ČČH. S českými jmény se nedorozumíme, jestliže nepoužijeme vědeckých. Spory jsou zbytečné, protože ti, kteří by to měli vědět, časopisy nečtou. Rozhodně bych upustil od jména koloděj, jako hromadného jména pro oba modráky. Lepší jsou již názvy kovář a kolář. Ale rozeznávat tmavého kováře od světlého kolodějе (či koláře), není tak zřetelné pro toho, kdo nevidí oba dva vedle sebe, aby porovnával barvy. Zřetelnější je porovnávat třeně, zda je síťnatý nebo šupinkatý. Navrhuji užívat názvů modrák dubkovaný (nebo šupinatý) a modrák síťnatý. To nepotřebuje vysvětlování. Nevadí, když někde budou říkat tmavšímu dubkovanému koloděj, my jsme tak na Orlici stále říkali. Koloděje jsme nesbírali, protože když se jedly neuvařené, motala se po nich hlava a zvracelo se Modrákům jsme říkali koloděje nebo židovské hřiby. Lidová jména hub slouží k dorozumění jen v jednom určitém kraji a nemusí platit na vzdálenějším místě. Koloděj je také hromadné jméno pro všechny modráky, jak je psáno v Myk. sborníku: 1/85, 2/208, 5/29, 5/39, 5/89, 7/65, 9/113, 9/136, 2/76, i v Smotlachově Monografii na str. 24 je satan nazýván kolodějem.

Na pondělní přednášky byl jednou donesen modrák s černou hlavou, ale se sítí na třeni málo zřetelnou. Dr. Hlaváček nám jej určil: kolář, Bol. luridus. Není tedy barva klobouku vždy spolehlivým znakem rozlišovacím.

Pozn. red.: Z důvodů již vícekráte sdělených používáme Smotlachových názvů: kovář = erythropus (bez síťky), kolář (koloděj) (se síťkou) = luridus. Viz str. 73.

Anton Preinfalk — Vídeň:

Pýchavka obrovská — Lycoperdon gigantea Batsch.

Děkuji p. dru Vávrovi za zprávu o pýchavce obrovské (Eierbovist). — (Pozn. red. Je mínění nález v Liberci — J. Sezima.) Tento nález bude zřídka kdy patrně předstižen. Téhož mínění jsou též příslušníci Mykologické společnosti ve Vídni, jimž jsem zprávu sdělil. Já osobně nalezl jsem již často tuto houbu o průměru 30 cm na Simonsově hoře u Vídně, kde uprostřed lesa je místo o rozloze 50 m, kde každý rok po dešti, v době žní, objeví se až 50 kusů. V této době je vždy sbírám. Je to velmi cenný druh a velice dobře se hodí k sušení. Zůstane i v suchém stavu stále bílý, z čehož vyplývá, že po usušení může být dobře uchován. Mrzí mne vždy velice, když přijdu pozdě a na svém obvyklém místě najdu jen trosky hub. Ti, kteří je neznají, rozkopávají je. Sdělení p. dra Vávry potěšilo mne i všechny naše houbaře.

Musím se ještě o něčem zmínit. Vaše známky s houbami jsou co do barevného provedení velmi pěkné a co se týče vyobrazení jednotlivých druhů, velmi výstižné. (1959.)

Dr. Ladislav Hanuš:

Veselé a sportovní houbaření.

Bylo to jednou na podzim. V kterém roce, na tom nezáleží. Každý podzim bývá stejný, až na menší výkyvy v počasí. Po řadě velmi teplých dnů — měli jsme až 21° tepla ve stínu! — se silně ochladilo, ráno 0° i mrazivo, ve dne 9—10° nad nulou. Někdy studený vítr, přeháňka, pak zase modré nebe nebo mírně oblačno.

Houby rostou i na podzim. Na teplické Doubravce začínají od října růsti plžatky modřínové v modřínovém háji, někdy i hojně fialové čirůvky a pak i penízovky sametonohé. Jednou v neděli v polovici října jsem si vyšel na procházku do dubových lesů na úpatí Doubravky. Měl jsem sice v kapse papírový sáček pro všechny případy, kdyby náhodou se mi nějaké houby namanuly, ale zůstal jsem na cestách, do houštin jsem nelezl.

V dubovém háji mne upozornila skupina lidí na veliké množství hub pod keři a malými vzrostlými stromy mezi velikými duby, rostoucích ve spadalém listí. Poznal jsem předobré čirůvky fialové. Stal jsem se terčem — ne posměchu, ale obdivu, že něco takového tak horlivě sbírám. Nasbíral jsem ty nejlepší a brzo jsem měl plný papírový sáček. U mnohých tam zanechaných hub jsem viděl vespod poprašek výtrusů.

Jedna paní z oné skupiny lidí, přihlížejících mému horlivému sběru těchto fialových hub, mínila, že jsem jako Smotlacha. Tak vida, myslel jsem si, jak náš profesor je všude známý, takže pomalu můžeme mluvit o symbiose mezi houbami a jménem: Smotlacha.

Odpověděl jsem té paní: „Však jsem Smotlachovec, odchovanec jeho houbařské školy". (Tato událost byla ještě za života dra. F. Smotlachy.) A začal jsem vykládat kolemstojícím, jaké dobré houby tyto čirůvky jsou,

jak se jmenují, dokonce věd. název Tricholoma nudum jsem dovedl říci. Jeden pán se mne na odchodu dvakráte za sebou zeptal, aby si prý jméno houby dobře zapamatoval. Skoro mne to začalo mrzet, že jsem si tak vyškolil konkurenci, která mi houby příště sebere před nosem. Ale přece jim to také dopřeji!

Rád vzpomínám na příklad na léto 1955. Bylo sice hodně mokré, někdy ani ne horké, ale pro houbaře to byly přímo sportovní závody a veliké soutěžení. I mezi houbaři jsou třídní rozdíly a rozepře— totiž v třídách výkonnostních. Jsou houbaři, kteří znají jen hřiby (smrkové a dubové), všechny ostatní houby jsou pro ně satany a prašivky, na nichž pěstují docela nesportovně kopanou, když takové houby daleko odkopávají. Takoví houbaři ve veliké houbařské soutěži by sotva obstáli, kde jde o to, kdo zná co nejvíce hub a dovede je také slušným způsobem sbírat a při tom šetřit naše krásné lesy. Správně mezi pravé a správné houbaře ani nepatří — takoví houbařští negramoti.

Houbaření, to je opravdu sport, zdravý, při tom nenamáhavý. Vždyť nemusíme běhat rekordy na krátké nebo dlouhé tratě — houby nám neutečou. Ale může být při tom i malý druh horolezectví, když slézáme hory, doly, srázy v lese. Pěstujeme vdechy a výdechy na zdravém lesním vzduchu. Někteří zvláště horliví houbaři mohou pěstovat i lezení po čtyřech, v příkopech a pod nejnižšími keři, provádět předklony, vrhnout se na zem, pak zase vztyk apod. Někdy také předpažujeme, když ukážeme svým rodinným příslušníkům hrdě na nějaký zvláště pěkný úlovek, načež se vrhneme skoro střemhlav na něj. Také cvičení holí bývá s houbařením spojeno, jde-li o houbaře, který používá hůl jako tykadlo v zemi a pod malými stromy. Nevím ani, jaké další cviky můžeme při houbaření provádět. Nejsem znalcem tělocviku ani gymnastiky, jenom znalcem hub, a to ještě jen částečným. Houby mi neznámé nechám na místě neporušené; anebo je seberu a pošlu našemu ústředí do Karmelitské ulice č. 14 v Praze III. s přiloženým koresp. lístkem, a dovím se pak, jaké houby to byly. Někdy si je zapamatuji, někdy je zase pozapomínám.

Jak vidno, houbaření je báječný sport, pro nejmladší, mladé i pro starší mladé od 60 let nahoru. U našich sousedů v NDR nebo v Rakousku při sportovních závodech volají povzbudivě: Hip-Hip-hurrá! Při sport. závodech našich houbařů v lese mohli bychom při zvláště pěkném úlovku si zavýsknout: Hřib-hřib-hurrá!

Jako praví houbaři nechceme se přece omezit jen na ty hřiby, když je tolik jiných dobrých hub. Vždyť víme, kolik výtečných hub nám lesy poskytují, nejen hřiby a ryzce smrkové. Až tedy ti už lépe vyškolení houbaři z naší společnosti půjdou na houbařský sportovní závod do lesů, nebudou volat: „Do toho — do toho!“ nebo jako Švédové: „Heja-heja!“ Ani nebudou udiveně volat: „Jejda, co je to zase za houbu!“ Ani to sousedské: „Hip-hip-hurrá!“

Ale budeme mít sportovní heslo houbařské:
Hodně hub — hub — hurrá!

Jindřich Vochozka:

A přece jsem houbařil...

Počátkem měs. října 1958 byl jsem povolán na léčení do pardubické nemocnice.

V této době rostlo ještě v „mých“ hradeckých a i jiných lesích dosti hub, takže povinný nástup léčení, v té době mi nebyl příjemný. Při

vstupu na nádvoří jmenovaného ústavu spatřil jsem mezi jednotlivými pavilony travnaté čtverce lemované vzrostlými břízkami. Tu a tam jsou vsazené borovice nebo smrček, ojediněle chvojka, mezi břízkami jsou časté křoviny. V pozadí za pavilony jsem spatřil koruny listnatých stromů městského parku. A tak během nedlouhé chvíle, nežli jsem došel ke „svému" pavilonu, proběhla mi hlavou myšlenka, že zde budu také „houbařit" a proto nástup na léčení zdál se mi býti lehčím. Po kratším pobytu v ústavě šel jsem tedy na houby. Na několika místech pod břízkami jsem našel plodnice čechratky podvinuté (Paxillus involutus Batsch), na dvou místech uprostřed travnatých čtverců větší množství špičky obecné, (Marasmius oreades Bolt.), pod některými břízami značný počet hub, velikosti normálně vzrostlých špiček, které měly střed klobouku tmavohnědý, ku kraji znatelně světlý. Jejich jméno neznám. Zašel jsem také do části parku s vysokými stromy. Pod velkým dubem, jenž sousedí s kaštany, nalezl jsem asi 12 kusů chřapáče rýhovaného (Hellvella lacunosa Afzel.), opodál pod dvěma smrky pěknou plodnici čirůvky dvojbarvé (Tricholoma bicolor Pers.), o něco dál pěkné dva žampiony (Agaricus silvaticus Schf.). Vše potřebné jsem měl již připraveno, takže mimo ústavní stravu jsem si pochutnal na dobré smaženici k údivu nejen spolupacientů, ale i nemoc. personálu.

Tedy i v nemocnici jsem si „zahoubařil".

Fr. Bříšková:

Jak jsem vyléčila anginu.

Onemocněla jsem anginou. Bylo mým zvykem, nejdříve si vše snést, potom teprve si lehnout. Tehdy jsem však byla naprosto bez chuti. Nic jsem si nezaopatřila v představě, že si organismus sám nějak pomůže. Hladovku jsem považovala vždy za nejlepší lék. V noci mi však bylo velmi zoufale. Bolest v krku se stupňovala, nemohla jsem ani usnout. Teď teprve jsem vážně přemýšlela, čím zmírnit své utrpení. Neměla jsem naprosto ničeho doma. Až ve vrcholné tísni jsem si vzpomněla, že mám doma sklenku již před 2 roky naložených ryzců. Tak se mi jich najednou zachtělo, že jsem je všechny snědla naráz. Ku podivu, naráz přišel i žaludek i krk na své. Ráno bylo po angině a den začal zcela vesele. Po čase, když jsem bydlela v Praze v Ženském domově, smluvila jsem se o tom s jinou obyvatelkou, pensionovanou zdravotní sestrou, jinak rodnou sestrou universit. profesora Dr. Dobiáše. Nejenže mi tento prostředek pochválila, nýbrž naopak mě ještě dodatečně upozornila, jak bych si byla citrony navíc ještě ublížila. — Od té doby **považuji naložené ryzce za svůj osvědčený prostředek proti angině.** (1957).

Pozn.: Jde pravděpodobně o zajímavý subjektivní účinek, který nemusí mít všeobecnou platnost.

Dr. Ladislav Hanuš:

Bříza.

Máme na mysli naši břízu obecnou, břízu bílou. Má vědecké jméno: Betula alba L. (Betula verrucosa Ehrh.). Rusky se nazývá бpёзa , německy: Birke (též: Weissbirke, Maibirke, Besenbirke). Tento krásný strom, jehož domovinou jsou severské kraje, je všeobecně znám. Původně lesní strom, rozšířil se po celé Evropě a najdeme tento strom v lesích, v hájích, parcích, v zahradách a nebojí se ani růst ve skalisku. Netřeba proto bližšího popisu. Význačná je jeho bílá kůra. Známe 33 druhů bříz, z nichž uvádím namátkou břízu černou (Betula lenta L.,

také nigra), břízu májovou či voňavou (Betula odorata) s voňavými listy. Bříza kvete od dubna do května.

Bříza nám dává všestranný užitek, neb lze upotřebiti pupenců, listů, kůry, mízy i dřeva. Listy se sbírají nejlépe mladé záhy na jaře, také však na počátku léta. Míza se získává nařezáváním kmenu břízy v březnu a v dubnu zachycením do mísy. V některých zemích je bříza zákonem chráněna proti nesvědomitému poškozování. Kůra se sbírá v září a v říjnu.

Jako lék je bříza známá v oficiálním i v lidovém lékařství. Má různé látky; tak míza obsahuje hroznový cukr (glukosu), listy obsahují hořčinu, cukr, kyselý i neutrální saponin, kyseliny betulovetinové, silici. Nejvíce účinné jsou listy sotva odrostlé a pupence. Kůra obsahuje fytosterin, kyselinu metarabinovou, gallovou, xylan, glukosu, hlavně však betulalbin (C_{30} H_{60} O_3), známý pod jménem »březový kafr«. Dřevo obsahuje guajakol, kresol, xylenol, fenol.

Čaj z březových listů je výtečným léčebným prostředkem močopudným. Čistí vnitřní tělo přímo radikálně tím, že rozpouští účinně močové kyseliny a usazeniny a proto se tento čaj používá s velmi dobrým účinkem při všech chorobách vzniklých z usazenin moče v těle, tedy s účinky proti: dně, revmatismu, vodnatelnosti, ledvinovým chorobám, ischiasu, ledvinovým bolestem, oteklinám údů (Dr. W. Bohn: Die Heilwerte heimischer Pflanzen, Leipzig 1924; Dr. K. Müller: Soudobý lékařský herbář květeny ČSR 1936; Dr. H. Schierbaum: Heilkräuterbuch für Gesunde und Kranke, Menschen und Tiere, Osnabrück 1928 atd.). Dr. Schierbaum doporučuje svařit čerstvé listy do 15 minut (až do 80°), píti 2—3 šálky denně. Vyhání silně vodu z těla. To mohu potvrdit z vlastní zkušenosti: Jedna nám známá paní dostala vodnatelnost a nohy jí silně otékaly. Na radu zkušené bylinářky začala pít silný březový čaj. Podle radostného vypravování oné paní byl ošetřující lékař překvapen jejím rychlým zotavením, ježto některé allopathické léky nechtěly zabrat. Pacientka vymočila spousty vody z těla, otoky údů zmizely.

Prof. dr. Winternitz (Wien) svými pokusy prokázal velmi dobrý úspěch s čajem z březových listů při ledvinových chorobách a proti ledvinovým kaménkům.

Dr. H. Schulz (Vorlesungen über Wirkung und Anwendung der deutschen Arzneipflanzen — Greifwald 1929) stejně jako dr. W. Bohn a kdysi tak slavný přírodní léčitel farář S. Kneipp uvádí, že zábaly z čerstvých (nebo čerstvě sušených) listí kolem celého těla vyvolávají silný až vysilující pot (dobré proti revmatismu).

E. Fischer (z Curychu) uvádí, že k přípravě čaje stačí 1—2 lžíce rozkouskovaných listů, tyto se polijí horkou — vařící vodou, načež se čaj nechá přikrytý stát a pak se procedí. Pije se studený nebo vlažný mezi jídlem. Někdy se přidá anýz.

Známá je také březová vlasová voda.

Jako u dřívějších příspěvků o léčivých bylinách a rostlinách nutno opětně zdůrazniti, aby nemocný se nespoléhal na to, že by se sám léčil bez odborné prohlídky a rady zkušeného lékaře, který pomocí moderních pomůcek musí nejdříve zjistit, o jakou chorobu jde, neboť na příklad stavy vodnatelnosti a otoky údů mohou býti různého původu a vyžadují podle toho také různých léčebných zákroků.

Naše bříza, zde popsaná, má ovšem veliký význam také v mykologii. Kde rostou březové lesy a háje, rostou i pěkné houby, v první řadě kozák březový (břízník, špičník) — Boletus scaber Bull (Krombholzia scabra — Bull. Karsten — bovinus Schff.), všeobecně známá a ceněná houba, která je nejlepší v mládí. Jako starší měkne, zejména za dešťů. Jak už jméno říká, je tato hřibovitá houba přímo závislá na bříze.

Z toho všeho, co jsme zde popsali, je patrno, jak důležitým je krásný strom bříza. Zasluhuje si proto náležitého ocenění i šetření. Chraňme tento strom před nešetrným a neodborným zacházením a važme si tohoto cenného daru naší přírody!

Ant. Oktábec:

Čtyřicet let „Mykologického sborníku“, Časopisu Čs. houbařů.

Dokončení

V ročníku XXXI (1954) jsou kromě jiných články těchto autorů: Dušánek Václav „Kalamity smrčin způsobené václavkou“, Machek V. „Staročeská jména hub“, akademik Němec B. „Nové výzkumy o mykorhize“, B. P. Vasilkov (Leningrad): „Výzkum vyšších hub v SSSR (1953)“ (výňatek zpracoval pro ČMS V. Kedyk), O. N. Komirnaja - A. D. Fursajev (Saratov): „Lesní houby v zalesňovacích pruzích polopoušťového Závolží a otázky tvoření mykorhizy“.

V poválečných letech byl dr. Smotlacha ve stálém písemném styku s polskými, bulharskými, sovětskými a maďarskými mykology a je jeho zásluhou, že v MS se objevují původní články zahraničních spolupracovníků. Jsou to mykologové Balabanov, Dominik, Kalmár, Orloš, Orlov, Vasilkov a jiní. Již od svého začátku měl časopis své spolupracovníky na Slovensku a uveřejňuje jejich články ve slovenském jazyce.

Dne 30. ledna 1954 se dožil redaktor MS a předseda ČMS doc. dr. Fr. Smotlacha 70 let. V časopise je uveřejněn blahopřejný dopis zaslaný jubilantovi náměstkem předsedy vlády a ministrem zemědělství Uhrem, ministrem lesů a dřevař. průmyslu Smidou, ministryní potrav. průmyslu Jankovcovou a předsedou Čs. akademie zeměděl. věd Klečkou. Blahopřejný dopis oceňuje obětavou práci jubilantovu ve vědecké a praktické mykologii a hodnotí zejména tu skutečnost, že práce ta nezůstala skryta ve vědeckých publikacích a že byla předána pracujícímu lidu. Zvláště se vyzdvihuje, že jubilant dovedl vzbudit zájem statisíců prostých lidí o přírodu a o poznání, pěstování a užití hub.

Další gratulace k jubileu zaslali ministr zdravotnictví dr. Plojhar a ministr spojů dr. Neuman. Oba vzpomínají též na práci jubilantovu v tělovýchově.

Dne 18. ledna 1954 zemřel akademik dr. J. Podpěra, vynikající botanik a mykolog, čestný člen ČMS a přispívatel MS. Dne 17. března 1954 zemřel Vlastimil Mašek, člen ČMS od jejího založení a přispívatel MS, a dne 6. srpna 1954 další člen ČMS Ladislav Ondráček z Kutné Hory, organisátor tamějších houbař. výstav.

Ročník XXXII (1955). V časopise je článek inž. Mgr. Henryka Orloše (Warszawa) „Bohatství hub v bělověžském pralese v Polsku“ a řada článků o práci dr. Smotlachy, které obhajují jeho činnost proti přemrštěnému článku „Hodnocení činnosti dr. Smotlachy v mykologii“, který byl uveřejněn v 3. čísle roč. 1955 časopisu botanické společnosti „Preslia“.

Podzimní výstava hub se konala ve dnech 25. IX.—16. X. v Praze-Vinohradech (poslední pražská výstava dr. Smotlachy).

Dne 23. srpna 1955 zemřel další vynikající mykolog, který stál u počátků ČMS a MS, RNDr. Richard Picbauer.

V ročníku XXXIII (1956—7) byly kromě jiných uveřejněny tyto články: Běloručev Ic. A. (Kaluga SSSR) „Příprava trvalé kolekce hub“, Hlaváček Jiří „Houby a dusík“. a „Šupinovka nádherná — Pholliota spectabilis Fries.“, Veselský Jar. „Podhřib kožitý — Tylopilus alutarias (Fr.) Rea 1922“, Kunc K. „Kukmák cizopasný — Volvaria surresto (Knapp 1929) Ramsbottom“, Kedyk V. a dr. Smotlacha: Recense B. P. Vasilkovy knihy „Jedlé a jedovaté houby středního pásma evropské SSSR. Klíč k určování“.

Od 5. čísla tohoto ročníku je MSb. vydáván za redaktora RNDr. Jiřího Hlaváčka, RNDr. Miroslava Pulcharta, Vlastimila Kedyka, Ing. Miroslava Smotlachy a Dr. Roberta Vávry za pomoci kruhu spolupracovníků.

Dne 18. června 1956 zemřel v Praze ve věku 72 let doc. dr. František Smotlacha, předseda ČMS a redaktor MS od jejich založení. Značná část čtenářů MS znala dr. Smotlachu osobně, ostatní z jeho článků v ČČH a MS. Jeho zásluhy o československou mykologii byly oceněny v článku dr. Jiřího Hlaváčka „Za dr. F. Smotlachou" (roč. XXXIII.. str. 113) a v článku dr. J. Herinka uveřejněném v XI. ročníku České mykologie. Rozvoj zvláště mykologie praktické u nás je nerozlučně spjat se jménem doc. dr. Smotlachy a zemřelý bude dlouho vzpomínán statisíci houbaři, kteří ho poznali na jeho houbařských přednáškách a výstavách hub.

V mykologické práci dr. Smotlachy oceňujeme zejména jeho ohromnou činnost v praktické mykologii a jeho neúnavnou snahu zabránit opakujícím se otravám jedovatými houbami.

Zamyslíme-li se nad životním osudem zesnulého, litujeme z počátku, že tomuto nadanému a v práci houževnatému mykologovi, nebylo dopřáno, aby i ve svém povolání mohl pracovat v oblíbeném oboru, v mykologii. Záhy však tuto myšlenku zavrhujeme, uvážíme-li, že jako mykolog z povolání, nebyl by jistě mohl vykonat to ohromné dílo popularisační. Vždyť ještě dnes po jeho úmrtí, řeknete-li v kterékoli společnosti slovo „houby", ozve se vám „Smotlacha".

Dne 13. srpna 1956 zemřela pí Milada Dvořáková, členka čestného výboru ČMS.

ČMS. Po úmrtí doc. dr. Smotlachy byl zvolen dne 25. 6. 1956 předsedou ČMS dosavadní její místopředseda dr. Robert Vávra, místopředsedou dr. M. J. Pulec, jednatelem A. Havel a pokladníkem dr. Svoboda.

Pražská výstava hub v r. 1956 se konala v Praze 1, Malá Strana, v Malostranské besedě.

Tradiční pondělní přednášky ČMS byly pořádány kromě měsíce července a srpna po celý rok.

Ústřední houbařská poradna pracovala bez přerušení a určovala bezplatně houby donesené i zaslané.

Nedělní vycházky byly pořádány ústředím nebo ve spojení s vinohradskou odbočkou.

Vinohradská odbočka pracovala se zdarem přednáškami o houbách i příbuzných tematech a nedělními vycházkami za houbami.

Zdárně se rozvíjela činnost houbařských kroužků při závodních klubech ROH.

Ročník XXXIV (1957—8). Mezi články tohoto ročníku jsou tyto: Veselský Jar. „Skupinový klíč k určení větších hub dle zevních znaků", Hlaváček J. a Chmelíček J. „Určování hřibovitých". (Pozn.: Oba články jsou velmi časové. MS musí býti zdrojem poučení pro stále přicházející nové a nové čtenáře, z nichž každý nemá k disposici velká mykologická díla.) Pěknou ukázkou místního průzkumu hub je článek A. Čábery „Holubinky (Russula Fr.) na Humpolecku".

V roce 1957 vyšla kniha prof. dr. Karla Cejpa „Houby I." a současně bylo oznámeno, že II. díl vyjde v r. 1958. Jde o dílo z oboru systematické mykologie, které je vysokoškolskou učebnicí.

ČMS. Pražská výstava hub v r. 1957 se konala v Praze 1, Újezd č. 1. Byla úspěšná, denně bylo vystaveno cca 250 druhů hub.

Na jaře 1958 byli do předsednictva ČMS zvoleni: předsedou dr. R. Vávra, místopředsedou dr. M. J. Pulec, jednatelem R. Kotyšan, pokladníkem Fr. Svoboda. (Psáno v r. 1958.)

Milada Dvořáková:

Staroruská pohádka o houbách.

(Houby v dětské literatuře)

Милада Дворжакова: **Деревняя русская сказка о грибах.**

Milada Dvořáková: **Ancient Russian tale on mushrooms.**

Ruský lid znal houby od nejstarších dob. To má svůj odraz i v jeho tvorbě slovesné. V Kyjevě vyšla před lety obrázková knížka pro děti, ukrajinská verse ruské zkazky „Jak válčily houby s brouky", s ilustracemi O. Sudomory. Český překlad profesora Fr. Tichého vydalo v úpravě originálu Dědictví Komenského (Praha, 1919).

Hrdinou pohádky jest ataman Kozák, jenž vyhlašuje válku broukům, a vysílá své posly k houbám, aby šly do boje. Poslové jsou přijímáni u jedněch se souhlasem, u jiných s odporem (Máselníci, Holubinky), nebo s vytáčkami (Syrovinka). K válce však nedojde, neboť při prvním střetnutí se brouci rozprchnou a od té doby žije les v míru.

Ilustrátor zpodobil houby v národních krojích převážně kozáckého střihu, každou s obrovitým kloboukem na hlavě. Kozák a jeho poslové mají křivé šavle po boku, z ostatních bojovníků jen Smrži, zatímco Lišky a Ryzce jsou vyzbrojeni kyji. Obrázky se vyznačují životností a ve vkusné výzdobě, hlavně barevné, uplatnily se i prvky lidového svérázu, typické ukrajinské ornamenty s klasy a jablky. Přinášíme ukázky kreseb s příslušným veršovaným doprovodem:

Poslům takto káže asi:
„Houby mé ať v boj se hlásí;
všude válku vyhlašujte,
mocné vojsko sešikujte!"

Žínky Špičky zaplakaly,
když jim o tom zprávu dali:
„Na vojnu nám muže berou —
zhynem bědou tisícerou."

Smrži vážně naslouchají,
z vojny velkou radost mají,
hrud' se dme jim nedočkavě:
„My ty brouky zmůžem hravě!"

Obr. 24 a 25. O. Sudomora: Z cyklu ilustrací pro děti „Jak válčily houby s brouky". — Silně zmenšeno.

V přímém protikladu s bojovým odhodláním příslušníků mužského rodu je mírumilovnost ženského pokolení, jak ji vyjadřuje, vedle zarmoucených Špiček, zvláště tento postoj —

Tetky Pečárky též lkají, hubují a naříkají:
„Chceme v míru žít a klidu! Co je do té války lidu!"

(Z pozůstalosti.)

Poznámka: Lidová pořekadla, žertovná rčení, ba i pohádky o houbách přešly do folkloru tří větví ruského národa: Velkorusů, Malorusů (Ukrajinců) a Bělorusů. Píše o tom též B. P. Vasilkov (Leningrad) ve svém známém díle „Izučenije šlapočnych gribov v SSSR". Pohádka o houbách byla vydávána mnohokrát ve starém Rusku i v novější době. V. Kedyk

Symposium o antibiotikách v Praze.

Ve dnech 18.—23. května t. r. uspořádala Čs. akademie věd a Čs. lékařská společnost J. Ev. Purkyně v hotelu Internacional v Praze 6 symposium o antibiotikách. Konference měla velkou mezinárodní účast. Bylo pojednáno nejen o nových antibiotikách, výrobě antibiotik, o jejich použití v lékařství, ale i o aplikaci některých antibiotik v zemědělství a potravinářství. Ukazují se další možnosti použití antibiotik v těchto oborech.

Ing. Sm.

Výstavy hub v ČSR (Botaničeskij žurnal Akad. věd SSSR, sv. XLIII, str. 1230).

Tento příspěvek ing. Miroslava Smotlachy byl uveřejněn v měsíčníku Sovětské Všesvazové botanické společnosti. Informuje o vývoji a způsobu organizování houbařských výstav v ČSR. vk

J. Jarmiš:

Úspěch pošt. známek s obrázky hub.

O značném zájmu, který vzbudily naše poštovní známky s obrázky hub podle originálů zasloužilého umělce prof. K. Svolinského svědčí nejlépe zvýšená poptávka. Dobře učinil, kdo si je obstaral včas. Začátkem června 1959 nebyly tyto známky již v prodeji u přepážek poštovních úřadů, jen Poštovní filatelistická služba (POFIS) v Praze Na příkopě prodávala je s příplatkem 20 h za kus, nepřihlížeje k vázané hodnotě (1,60), která je vždy dražší. Nepředvídaný příplatek u zvláštních známek činí z nich filatelistickou raritu.

Dr. Ladislav Hanuš:

Brusinky.

(Vaccinium vitis idaeal. — Vacciniaceae Ericaceae.)

Brusinky, další naše lesní plodiny, najdeme na stejných místech, v lesích, jako naše borůvky a jsou jim i podobné, vyjma plody, které jsou červeným protějškem černomodrých borůvek. Patří také do stejné čeledi vřesovité (Ericaceae) jako borůvky. Proti zásaditým borůvkám mají brusinky převahu kyselin, jsou tudíž kyselinotvorné. Máte-li od borůvek načerněné rty a zuby, stačí sníst pár brusinek na to a máte vše opět čisté jako vymetené.

V plodech byly zjištěny: glykosid arbutin podle vzorce $C_{12}H_{16}O_7H_2O$ (dr. K. Müller v soudobém lék. herbáři ČSR 1936, Rochleder 1857), kyselina benzoová, kyselina citronová, invertní cukr. Listy mají rovněž arbutin, glykosid erikolin, dále třísloviny, kyselinu jablečnou, gallusovou, myristovou, cerotinovou a jiné.

Čaj z listů je chválen jako dobrý prostředek proti dně a revmatismu (dr. H. Schierbaum) a to 3krát denně 1 šálek. Musí se brát však po delší dobu, léčba se nemá přerušit. Dále pomáhá proti kašli a chorobám močového měchýře. Glykosid arbutin působí močopudně.

Kompot brusinkový působí rovněž močopudně. Dále snižuje horečku a zmenšuje poněkud průjmy. Podobně jako borůvky (o nichž jsme v této souvislosti také psali), působí brusinky hojivě, stahujícím způsobem na sliznici ústní. Podle některých má být brusinkový kompot dobrý v dietě protituberkulosní.

Celkově vzato však se nedoporučují brusinky pro častější užívání pro jejich převahu kyselin, neboť zdravá dieta má být převážně zásaditá, při nejmenším nemají míti kyselinotvorná jídla převahu v naší denní potravě. Ze špatné diety vznikají totiž také chorobné stavy v těle.

Kde jsou borůvky a brusinky, i jiné vřesovité rostliny, k tomu pěkný lesní porost se stromy, majícími vztah k určitým houbám, rostou také dobré houby, jako hřib smrkový, křemenáč (ten s oblibou ve vřesovitém porostu), hřiby modráky: koloděj a kovář, a tak houbař a milovník lesa si tu přijde opravdu na své.

Můžeme takto plně a zdravě využít pobyt v našich lesích houbařením a sbíráním dobrých lesních plodin. Předpokládáme při tom, že všichni zachovají náležitou šetrnost, opatrnost a čistotu, to znamená, že nebudou rvát a lámat rostliny a stromky, nebudou kouřit (nejen pro nebezpečí lesního požáru, ale nač si kazit zdravý lesní vzduch?) a nebudou znečišťovat lesy odhazováním papírů a krabiček. Chovejme se jako kulturní lidé a jako opravdoví milovníci a přátelé našich krásných lesů, které nám poskytují tolik krásného!

f) Spolkové zprávy

Památce Čeňka Dvořáka.

(K článku Milady Dvořákové na str. 75.)

Učitel Čeněk Dvořák, narozený před sto lety (1859, Hlavno Sudovo), byl otcem čtyř dětí, jež se narodily ve Velkých Hlušicích (nyní Hlušice) u Nového Bydžova, z nich druhá nejstarší dcera Milada r. 1888 a nejmladší Zdeněk r. 1897. Milada Dvořáková pojala zřejmě vlivem svého otce lásku k houbám a uplatnila se pak význačným způsobem v našem houbařském hnutí. Vlasteneckou oběť sochaře Zdeňka Dvořáka, umučeného v Osvětimi, připomíná mimo Nový Bydžov pamětní deska na staré škole v Hlušicích, slavnostně odhalená r. 1958, a památný hrob v Petrovicích, jehož patronát má místní škola.

Jak nevzpomenout v roce stých narozenin Čeňka Dvořáka tisíců a tisíců venkovských učitelů, zapadlých vlastenců, kteří od časů buditelských šířili u nás osvětu do všech končin vlasti! Výchovná a uvědomovací práce jejich pokračovatelů nese ovoce v kulturní úrovni našeho lidu. Tito dělníci na národa roli dědičné odcházejí se směnou generací a jejich jména upadají záhy v zapomenutí. Výjimku tvoří ti, kdož se uplatnili s úspěchem v literatuře či ve vědě nebo jinak mimořádně vynikli. Sem patří učitel a spisovatel K. V. Rais, k jehož letošnímu 100. výročí narození uspořádal Památník národního písemnictví v Praze výstavu pojmenovanou „Kytice vřesu mému lidu". Dále učitel a básník O. Březina, učitel a mykolog Jan Bezděk a jiní. Jim přísluší vděčná paměť za zásluhy o národní kulturu, právě tak jako Čeňku Dvořákovi za odchování syna-umělce, jenž svou statečností v boji za národní svobodu dal příklad příštím generacím a přitom proslavil i své rodné Novobydžovsko. Podotknouti dlužno, že učitelé rázu Čeňka Dvořáka, kteří si osvojili znalost hub a poučovali o nich své okolí, připravovali tak půdu pro houbařské hnutí, navazujíce na dávné tradice našeho lidu.

Jaro Miškovský.

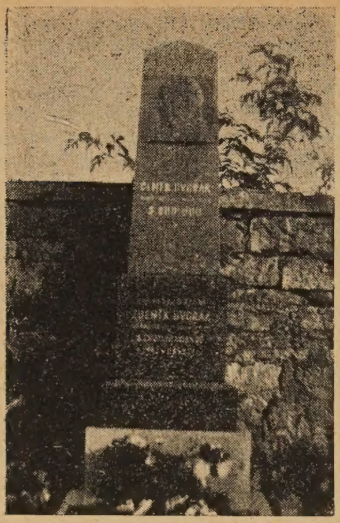

Obr. 24. Památný hrob sochaře Zd. Dvořáka s prstí z Osvětimi a s pozůstatky rodinných příslušníků, Petrovice u Nov. Bydžova. Náhrobek znovuzřízen r. 1949 péčí Milady Dvořákové a ozdoben bronzovou plaketou Zd. Dvořáka: Otcova podobizna 1930.

Činnost Mykologického klubu ROH — Gumokov, Hradec Králové.

V měsíci lednu: Vystavována penízovka sametová (Collybia velutipes). Zároveň vystavuje mykologická kuchyň.

13. února: Zdařilá výroční schůze, spojená s ochutnáváním hub, veselicí v režii umělecké skupiny ČMS, převzetím patronátu nad klubem seniorem ČMS a vedoucím krajské odbočky s. Josefem Háskem. Promítnuty 2 krátké filmy. Účast 133.

Březen: 4 přednášky o houbách pro veřejnost v Domě osvěty. Promítnuto 300 obrazů a diapositivů, 8 krátkých filmů. Účast 210. Přednášející: MUDr. prof. Fingerland, Jos. Hásek, Václav Paráček. Zavedena v závodním časopise Gumař rubrika „Houbařský koutek".

Duben: 4 přednášky o houbách pro veřejnost v Domě osvěty. Promítnuto 286 obrazů, 8 krátkých filmů. Účast 156. Přednášející: Josef Hásek, Václav Paráček. Na přednášky přineseny: Collybia velutipes, Gyromitra esculenta, Gyromitra gigas, Morchella esculenta, M. conica, I tricholoma gambosum.

Květen: Mykologický klub se zúčastnil exkurse a vycházky Přírodovědeckého klubu ve dnech 17. a 23. 5. 1959.

Určeny: Boletus erythropus, Trich. gambosum, Hypholoma fasciculare, H. lateritium, Pluteus cervinus, Omphalia faginea, Polyporus squamosus, Phomyces granulatus, Collybia esculenta.

Na stálé výstavě určeny mimo dříve již jmenované: Flamulla gummosa, Entoloma clypeatum, Agaricus benešii, Boletus pinicola, Bol. versipellis, Agaricus edulis, Coprinus atramentarius, C. comatus, C. disseminatus.

Klimatické podmínky nejsou příznivé pro růst hub — tudíž na tomto úseku je klid. Na úseku šíření mykologické kultury však nikoliv. V měsíci červnu bude na závodě otevřena mykologická knihovna. Ve vestibulu hlavního hradeckého nádraží bude otevřena celoroční stálá výstavka hub.

31. 5. 1959. Václav Paráček

Tato činnost je příkladem pro naše referenty, kroužky a odbočky! Pište nám! Připravujte podzimní výstavy! Ing. Sm.

d) **Грибы вредные и ядовитые.**

Иосиф Хмеличек: Съедобен-ли гриб сатанинский кипяченный? — Эд. Боровский: Контроль несъедобности Трихолома сапонацеум Фр.

e) **Разное.**

Мишковски: Принципы названия грибов и их более широкая полезность. — Милада Дворжакова: Древняя русская сказка о грибах. — В. Кедык: Исследования проф. Т. Доминика (Польша) по микоризе.

Contents.

Jaroslav Kunert: Mushrooms in caves and pits. Igor Fábry: How to determinate the genus of a gill-bearing mushroom. (Continued.) Dr. Ladislav Hanuš: Parasol mushroom — Lepiota procera. L. Rýznar: Kitchen experience. Med. Dr. N. Stantchev and K. Balabanov (Sofia): Mushrooms from the medical standpoint. Josef Chmelíček: Boletus satanas Lenz cooked eatable? Eduard Borovský: Verification of non- eatableness of Tricholoma saponaceum Fr. Jaro Miškovský: Principles of denomination and of ampler utility of mushrooms. Milada Dvořáková: Ancient Russian tale on mushrooms.

Obrazová příloha: Vláknice Godeyova — Inocybe Godeyi Gill. Strmělka — mlženka — Clitocybe nebularis (Batsch). Quél. Oba obrazy vzaty z II. dílu Smotlachova Atlasu hub.

Upozornění členům ČsMS a odběratelům časopisu!

Prosíme všechny členy a odběratele Mykologického sborníku, kteří dosud jsou nám něco dlužni, aby dlužné částky poukázali pokud možno brzo. Pokladník je potřebuje. Děkujeme. Členský příspěvek činí 7.— Kčs ročně, předplatné časopisu 20. — Kčs. — Příspěvky a předplatné Mykol. sborníku platí se pošt. poukázkou; hotově jen v kanceláři ČsMS, nebo při přednáškách proti potvrzení opatřenému razítkem společnosti a podpisem.

Jinak není nikdo oprávněn příspěvky a předplatné přijímati.

Stálou výstavku hub v Karmelitské ulici na Malé Straně udržují obětavě pracovníci mykol. kroužku n. p. Knihtisk s. Ťupa a Pavlát. Jsou příkladem jiným v Praze i na venkově. Zřiďte výstavku i Vy, ještě je čas — hlavní sezóna hub je na podzim! V ústředí je pro některého pražského pracovníka k disposici skříňka, schopná po malé úpravě zavěšení!

Referenti! Nezapomínejte na výstavky! Začíná sezóna! Houby rostou!

Připravujte již nyní podzimní výstavky nebo i výstavy hub. Žádejte spolupráci ústředí! Ing. Sm.

Z redakce. Dodatkem ke článku J. Miškovského O základech pojmenování hub atd. (str. 44—46 t. l.) otiskneme z jeho péra jazykově průzkumný příspěvek, nadepsaný: „Curriculum vitae“ názvů hub a osobních jmen.

Vydavatel: Čs. mykologická společnost v Praze III, Karmelitská 14, tel. 673-80. Vedením redakce pověřen Dr. J. Hlaváček. Redakce a administrace tamže. — Tisknou Středočeské tiskárny, n. p., závod 1, provozovna 01, Praha II, Hálkova ulice 2. — Povoleno MIO 26 582/47/TO ze dne 30. září 1947. — Novin. sazba povolena čís. 304-10-Hor/59. — Dohlédací pošt. úřad: Praha. Za články odborné si odpovídá každý sám. Rukopisy se nevracejí. Předplatné 20 Kčs, do ciziny 25 Kčs. Jednotlivá čísla (sešity) 5 Kčs, dvojsešit 10 Kčs. — Odběr listu lze přerušit jen včasnou výpovědí, tj. před konečným sešitem ročníku (čili do měsíce po vyjití předposledního sešitu 4). Všechna autorská práva vyhrazena. Číslo 5—6 vyšlo v červenci 1959. A 08056

Našim čtenářům!

Naše členy a čtenáře časopisu prosíme, aby nám posílali svoje posudky, poznatky a připomínky, jak se jim líbí (nebo v čem také neiíbí) časopis, které články v posledním ročníku (1958/59), nebo v posledním právě vyšlém sešitu se jim nejvíce líbily a jaké by si přáli. Redakce k tomu dodává, že náš časopis, vědecký i současně lidový, v první řadě slouží tomu, aby co nejvíce šířil v našem lidu znalosti a poznávání hub, zejména také jedovatých, aby bylo co nejméně otrav. Proto také vedle článků, vykazujících vědeckou úroveň, přinášíme příspěvky praktických houbařů a pozorovatelů lesní přírody a hub, příspěvky psané prostě a srozumitelné i školákům.

Náš časopis, obírající se mykologií (houboznalectvím) uveřejňuje hlavně jen příspěvky o houbách, neuzavírá se však také příspěvkům o lese, lesní přírodě, o zvířectvu a vegetaci v ní (o stromech i léčivých bylinkách v lese), neb i zde nalézáme různé zajímavosti a souvislosti s houbami, které jsou závislé na vegetaci lesní i luční, na složení půdy i na počasí, ročních dobách atd.

Budeme povděčni našim čtenářům a příznivcům, pošlou-li nám svoje posudky, přání a náměty. Redakce se vynasnaží, aby vyhověla v mezích svých možností.

Zároveň děkujeme všem našim přátelům a příznivcům za dosavadní pomoc (i finančního rázu!) a porozumění a prosíme, aby co nejvíce pomáhali při získávání dalších odběratelů a čtenářů časopisu. Tím také vydatně pomohou k tomu, aby znalosti o houbách se šířily dále a co nejvíce, abychom se mohli dočkat doby, kdy každý náš občan bude dobře znát naše houby a otravy z jedovatých hub budou opravdovou vzácností a výjimkou.

Všechny práce redakční a většina administrativních je konána v našem časopise zdarma.

Redakce

Čs. mykol. společnost děkuje předem za každý dar na vydavatelský fond. Každý odběratel a čtenář získá v r. 1959 dva nové odběratele Mykologického sborníku!

Přednášky v Praze 2 konají se na Karlově náměstí v č. 17. Vysoká škola staveb. inženýrství od 19 hod. opět od září každé pondělí od 2. 3. 1959.

Adresa ústředí Čs. M. S. (Ústřední organisace čs. houbařů) a bezplatné poradny: Praha 1-Malá Strana, Karmelitská 14. Telefon 673-80.

Vycházky do okolí Prahy se konají každou neděli, pokud počasí dovolí. Informujte se na čísle 673-80!

Noví čtenáři! Staré ročníky MSb obdržíte v naší odministraci!

Na náhrobní desku Dr. F. Smotlachy přispěli dále: V. Melzer, Jegl, Ing. Loužek, V. Brambora a jiní. Výbor ČMS všem dárcům děkuje.

Cena tohoto sešitu Kčs 5.—